interkom

ČS FANDOM

informační servis fandomu

5-6/2023

Exkluzivní reportáž ze Star Wars Celebration v Londýně

Váš neohrožený spisovatel vám dnes přináší reportáž z místa dění. Už nejsem přikován ke svému psacímu stolu v potemnělé místnosti. Pro jednou jsem se vydal ven (no, ne tak docela ven, jak brzy uvidíte) do skutečného světa. Nasadil jsem si klobouk, protože se snažím co nejvěrohodněji napodobit Caryho Granta ve filmu *Jeho dívka Pátek* (*His Girl Friday)*, a jsem připraven získat materiál na novou reportáž. Ctěné čtenáře *Interkomu* budu exkluzivně informovat o dění v zákulisí Star Wars Celebration 2023 v Londýně, konaného 7. – 10. dubna.

Den začínám ve frontě, jak je to u takových akcí obvyklé. Stojím v ExCel Centre, obřím kongresovém centru, které v minulosti sloužilo jako olympijský stadion, závodní dráha pro elektromobily a během pandemie Covidu dokonce jako dočasná nemocnice. Teď v dubnu tu po čtyři dny proběhne Star Wars Celebration, oficiální sraz fanoušků Hvězdných válek, který se koná už více než dvacet let. Fronta, ve které stojím, je dlouhá a táhne se jako had. Jelikož *Interkom* naneštěstí nedisponuje dostatečně velkým rozpočtem, aby mi zaplatil Jedi Master VIP vstupenku za 795 liber, musím frontu vystát a čekat spolu s plebsem. Jako Mistr řádu Jedi bych mohl požívat nejrůznější výhody, včetně předčasného vstupu na sraz a služeb recepčního. Místo toho tu trčím ve frontě a přede mnou stojí dítě v kostýmu Baby Yody, které ale potřebuje vyměnit plínku, což se na zemi, mezi lidmi, děje. Reakci v obličejích kolemstojících nelze pod maskami poznat, je tu totiž spousta lidí v kostýmech, plno Darth Vaderů, Stormtrooperů a princezen Leií. Ve svém klobouku, obleku a trenčkotu si připadám tak trochu nepatřičně. Potím se a zoufale toužím po cigaretě. Rozhodnu se sundat si trenčkot a snažím se dál trpělivě čekat.

Nakonec se přece jenom dočkám a kongresový sál se otevře. Sice mi to připadalo jako celá věčnost, ale nakonec můžeme vstoupit. Sál je obrovský a už plný lidí. Jak vidno jsou i redakce, které na VIP vstupenku prostředky mají! V centru Excel jsem byl vícekrát, ale jen v několika sálech. Dnes to vypadá, jako by byly obsazené skoro všechny. Ale i přesto si nejsem jistý, jestli se mi podaří ulovit alespoň nějakého sólokapra. Největší hity jsou ohlášené na pátek a ten už je za námi. V sobotu bývá obvykle rušněji, protože tu je víc lidí a rodin, ale také paradoxně panuje méně nervózní atmosféra – mnoho očekávaných událostí už proběhlo. Pokud to nevíte, v pátek bylo oznámeno, že se skutečně chystají další filmy ze světa Hvězdných válek. Od roku 2012, kdy licenci koupila společnost Disney, se s ní nakládalo zoufale špatně. Po několika poměrně slibných filmech se vše zvrtlo. Možné oživení franšízy slibovaly streamované seriály jako *Mandalorian* (*The Mandalorian*), ale i ty se zřejmě dostaly do úzkých. Jak se zdá, Disney a Lucasfilm propadají panice. Už čtyři roky se v kinech neobjevil žádný film z cyklu Hvězdných válek a nejméně dalších šest let se ani neobjeví. Za tu dobu se Marvel chystá vydat šestnáct (ano, šestnáct) filmů a co Hvězdné války? Ani jeden...

Aby Lucasfilm zamaskoval toto zavrženíhodné selhání, rozhodl se zahltit své fanoušky co největším množstvím aktualit. Oznámili streamované seriály: druhou sezónu *Andoru* (*Andor*), seriál odehrávající se v dobách Staré Republiky s názvem *The Acolyte* a nový příběh soustředěný kolem skupiny dětí na vesmírné lodi s názvem *Skeleton Crew*. Avšak nejdůležitější zprávy se týkaly nových filmů. Lucasfilm měl v poslední době problémy s ohlašováním filmů, které se nikdy nerealizovaly. Trilogie od Riana Johnsona, trilogie od tvůrců *Hry o trůny*, film o pilotech X-Wingů, všechny byly ohlášeny a podle všeho z nich sešlo – proto je důležité brát aktuální oznámení s rezervou. Dave Filoni, chráněnec samotného George

pokračování na str. 9

OBSAH

Exkluzivní reportáž z SW Celebration	1	Invaze uchvatitelů těl	19
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Konec iluzí o míru	20
Hvězdný bulvár	3	Doslov k japonské antologii	21
Magnesia Litera	6	Tajuplný ostrov	25
Muž, který se uchlastal na Zemi	10	Časem s vědou – květen	26
Nejnovější zprávy, dvě stě let staré	11	Stíny ráje	27
Červený trpaslík	12	Časem s vědou – červen	28
Rakouské celní úřady	13	Blouznivec našich věd	29
Ty postavy vám nepatří	14	Definice „Woke“	30
Sláva Ukrajině!	18	O češtině s Karlem Olivou	32

Velikonoce v SF světě

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Tak zde máme tří stý šedesátý pátý Interkom (plus mínus autobus), kdybyste každý den přečetli jedno číslo, máte o zábavu postaráno přesně na rok. Pokud byste s touto kratochvílí začali v přestupném roce, můžete si přidat nějaké nečíslované či zvláštní vydání, třeba Interdrb o Veverkově svatbě.

Tentokrát opět vycházíme jako dvojčíslo, jednak se ztenčil počet vašich literárně-vědných příspěvků, pěkné počasí, potažmo alespoň oteplení, zjevně s výjimkou Iva Fencla vedlo k jistému zpohodlnění, a všeobecná drahota zase způsobila, že současné aktuálně vybrané předplatné nám stačí sotva tak na šest čísel. Takže ani nemám tu správnou motivaci obvyklé přispěvatele popohánět.

Ani tak ale nezůstanete na čtenářském suchu: po reportáži z Londýna následuje opravdu dlouhý, dvouměsíční Bulvár, hned dvěma recenzemi nám vypomohl Richard Klíčník, komiksové okénko zvládl vedle starostí s Magnesií Literou Pavel Mandys, Ivo Fencl nám připomněl splátku dluhu klasické SF přehledovou recenzí o Invazi uchvatitelů těl.

Na straně 20 najdete fejeton Daniela Kroupy, který donedávna chválil politiku EU s podobným nasazením, jako kdysi Jaroslav Šonka velebil velikou Angelu, přetiskuji ten text jako první vlaštovku možného návratu k racionalitě, která kdysi Evropě pomohla vytvořit světovou civilizaci.

Přetiskl jsem i nějaké své texty, doslov k antologii české SF z osmdesátek, původně určený pro Japonce, ale třeba si z něho něco odnese i poučený čtenář český, a mou přednášku o Tajuplném ostrově, kterou jsem prezentoval na dubnové schůzce Klubu Julese Verna. A také se mi podařilo konečně udělat první výběr z knihy *Nejnovější zprávy sto let staré*, vizte na straně 11.

Občas se v Interkomu setkáte s pojmem „woke“, na straně 30 přináší Marian Kechlibar jeho komentovanou definici. A protože tu máme dvojčíslo, František Houdek vám připravil dvojnásobný nášup z dějin naší i světové vědy. **Zdeněk Rampas**

Předplatné i doplatné na 2023

Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR používejte číslo konta: **2700397108/2010** a pro platbu ze SR **IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108** (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). Stále **400 Kč** (respektive 17 euro, nebo podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste, napište mi. **ZR**

Aneb „Ľudia, čítajte pokyny“

Stala se taková nemilá, zlá věc: na poměry předplatitelské morálky našich čtenářů jeden z ještě docela disciplinovaných předplatitelů zaplatil zhruba podle návodu výše předplatné letošního ročníku. Ale právě že jen zhruba, poznamenal si IBAN slovenského účtu a zaplatil v Kč místo Eurech a ještě to poslal jako zahraniční platbu. A protože banka dnes není nic jiného než serverový software, dostal, co chtěl, tedy o co si řekl. Banka na jeho straně mu za převod a zahraniční platbu strhla 5 Eur a na české straně si zase od přesně doručených čtyř set korun strhla za zahraniční platbu přesně čtvrtinu, čili došlo jen 300 Kč.

Takže přátelé, čtěte návody, někdy se to opravdu vyplatí. **ZR**

Odposlechnuto

Nebojím se armády lvů vedených ovcí; bojím se armády ovcí vedených lvem.

Alexandr Veliký

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo **5-6/2023** (365)

Adresa redakce
INTERKOM
Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com
http://interkom.vecnost.cz

Šéfredaktor
Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka
Kristýna Benediktová

Redakční kruh
Franta Houdek, Jan Vaněk jr. a Michaela

Autoři tohoto čísla
Ivo Fencl, Jaroslav Hašek, František Houdek, Marian Kechlibar, Zuzana Hloušková, Ricarderon, Richard Klíčník, Daniel Kroupa, Pavel Mandys, Zdeněk Rampas, Lucie Sulovská, Petr Svoreň, jr., Jan Vaněk jr.

Fotografie
Richard Klíčník, Jiří Šeda, Petr Svoreň, Roman Štědronský

Sponzoři tohoto čísla
Jiří Doležal, Jiří Grunt, Petr Habala, Jan Haberle, Pavel Kavánek, Daniela Kovářová, nakl. Epocha

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla byla dne 10. 5. 2023

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze
© **INTERKOM**

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Hned v úvodu předávání Magnesie Litery moderátor zmínil Karla Čapka. V souvislosti s Vilmou mi to připadá naprosto případné. Karel Čapek dal celému světu slovo robot. Vilma Kadlečková dala světu slovo Aöhrlëmëgerl. **KAVEN**

Dceru jsem nechal zapsat na Černou školu v Transylvánii. Každý rok sice jednoho studenta odnese ďábel, ale pořád má větší šance vystudovat než s Cermatem. **Přiznání Iluminátů**

Definice rodičovství: Lidé, kterým se chce spát, ukládají do postele lidi, kterým se spát nechce. **MYYYSHA**

To jsou trosky Muskovy rakety?
Ne. To je Fiat Multipla. **HNILOB**

V Německu bourají větrníky kvůli rozšiřování hnědouhelného dolu. **Cvokhaus**

♦ ♦ ♦

● **20. března** Luboš Žižňavský sonduje, jak je to letos s oslavou konce Ertarského roku. Čápovi byli donedávna na Novém Zélandu, takže Ertarský Silvestr není takovou samozřejmostí jako jiné roky.

● **22. března** panuje v MATu na schůzce KJV neobyčejně veliká návštěvnost, asi proto, že Leonida Křížka napadlo pozvat Danielu Kovářovou. Ta nám dala na výběr několik témat, o kterých ráda přednáší a Leonid „zmanipuloval" hlasování, abychom si vybrali téma *Vztahy mezi muži a ženami* (resp. vztahy mezi lidmi obecně). Vedlo ho k tomu přesvědčení, že o SF a Vernovi už všichni víme dost a měli bychom se občas dovědět i něco nového.

Takže dorazili Roman Štědronský (hned ozbíjen o členské), Robert Rameš, Martin Heisler (sákriš, ti mi unikli), Mirek Houška s přítelkyní a samozřejmě obvyklí a pravidelní návštěvníci jako Franta Novotný, Filip s Terezou (tou druhou) a Hankou, Leonid atd.

Daniela provázela krizemi, rozvodem a tahanicemi o děti sedm tisíc lidí (nebo párů? Ale to je nakonec jedno, stejně je to nepředstavitelné číslo). Takže mluvila o tom, jaké vztahy mezi muži a ženami jsou, a ne jaké by (podle v Americe ochytřených pošuků a pošukyň) měly být.

Zaujal mě postřeh o tom, že soudci „přirozené právo brát se o vlastní štěstí" (§ 3.1 NOZ) nechápou, asi na rozdíl od většiny společnosti, jen deklaratorně, takže při určování práv k dítěti má například pracující rodič stejná práva jako partner, který nahlédl, že je mu lépe na podpoře, protože oba jdou za svým štěstím, které ale každý hledá někde jinde.

Po přednášce následovala poněkud zmatená diskuse, kde se právo usilovat o štěstí zaměňovalo s právem na štěstí ve smyslu nároku na štěstí. Pak k rozdílu mezi občanskými právy a lidskými právy. Ta druhá dle mého mohou být jen deklarativní v tom smyslu, že platí či jsou vymahatelná pouze prostřednictvím stávajících práv občiny, kde žijete. Pokud vám společnost dokáže zajistit právo na život (prostřednictvím fungujícího sociálního systému, zdravotnictví, policie, která vás ochrání před lidmi, kteří nechtějí dodržovat společenskou smlouvu nebo toho nejsou schopni), pak je zajištěno i toto lidské právo a můžete ho nějak nárokovat. Pokud to v dané občině mají (tamní občané) nastaveno tak, že jisté procento společnosti každoročně umírá hladem, tak tam je zjevně lidské právo na život často nevymožitelné (i když vám ho garantují všechny dokumenty OSN).

Odtud se přešlo k právu na dítě. Můj názor je, že na dítě nemá právo, tím méně nárok, nikdo. Dítě je dar, navíc jak klesá plodnost populace, čím dál vzácnější. Naopak dítě má právo na rodiče a důstojnost. A těžko říci, jak důstojně si bude připadat dítě vyrobené pomocí čtyř osob (počaté koktejlem ze spermatu dvou otců a vajíčka americké studentky ve finančních nesnázích, následně odnošené filipínskou nájemní, tzv. surogátní matkou). A pozor, Jaroslav Petr onehdy uváděl příklady toho, že vajíčko může být oplozeno více než jednou spermií, takže se ještě můžeme dočkat zajímavých změn v pojmu otcovství (a konec konců i nároku na dítě).

V povídání na konci jsem se dověděl o maléru Jakuba Železného, kvůli kterému se asi nestane ředitelem ČT.

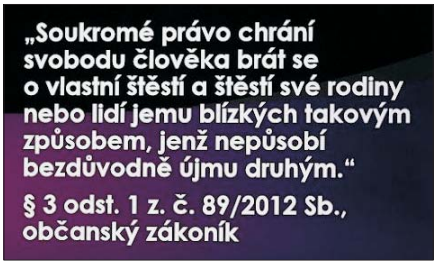

● **25. březen** se u nás zastavil Jirka Doležal, aktualizoval mi sbírku knižních obálek a já mu vylepšil prohlížecí software, aby to množství zvládl. Pak jsme ho doprovodili k naší Bille, kde zrovna měli jeho oblíbené tyčinky Twister Sticks, to uvádím pro případ, že byste od něho něco potřebovali ☺.

Mezitím u Cyrila Samsy probíhal křest Jiného kraje. Akce se moc povedla, za fotografie děkujeme Jiřímu Šedovi.

● **26. březen** se u nás s obrázkem Mikuláše Podprockého zastavil Richard Klíčník. Pochlubil se nám svým posledním redaktorským objevem, knížkou TAM UVNITŘ NĚCO JE! Už uhnal Františka Skálu jako ilustrátora. Večer nám Ondřej Neff poslal poslední článek dubnového čísla IK a svůj nový román z Arkádské série.

● **27. března** korektury a dovídám se, že spoluzakladatel společnosti Intel a průkopník polovodičového průmyslu Gordon Moore zemřel minulý týden ve věku 94 let. Proslavil se především svou předpovědí neustálého nárůstu výpočetního výkonu počítačů (zdvojnásobení zhruba každých 18 měsíců). Zatím to stále vychází.

● **28. března** odpoledne se u nás měla zastavit Sargo, leč zaspala ☺.

● **29. března** jsme se Sargo strávili velmi příjemné odpoledne, došlo i na původně plánované obrazy generované UI.

● **30. března** pílím na Březanku, abych se od Pagiho dověděl podrobnosti odjezdu do Březové (nad Svitavou). A také nesu Petru Maškovi pár balíků jeho knihy Rudá Šňůra.

● **31. března** slavíme v Balounově Restauraci U Břízy na Spořilově Kvída. Dalibor a Dana Čápovi se vrátili z Nového Zélandu, takže na poslední chvíli jen v deseti nejvěrnějších, salonek byl už obsazený, proto jen v docela narvané restauraci u Břízy, jestli takhle vypadá energeticky a inflací zbídačená společnost, tak to je (až na ten kravál, který všichni společně dělali) ještě dobré. Já se chlubil vydanými knihami a hlavně Druhou antologií české SF v japonštině. Ačkoli mezi námi byl jeden z autorů, Slávek Švachouček, koloval můj výtisk, protože svůj nechal Slávek skromně doma.

● **1. dubna** sleduju Kolečkův seriál *Liga mužské moudrosti*, ten by v ČT neprošel, ale o mnoho víc plusů pro něj nenacházím, od komedie či grotesky asi těžko očekávat nějakou kritickou analýzu, ale o to víc by mohl ukazovat na pokrokářské pokrytectví.

Večer volal Jarda Olša, přiletí příští týden do Prahy na pohřeb, zemřel mu otec.

A mezitím začal Starcon.

● **2. dubna** na Květnou neděli posílám upomínku pozdněplatičům, viz i strana 2. A v Petrohradu byl dnes zabit ruský válečný blogger Vladlen Tatarsky (prokremelský hlásný trouba). Takhle běžným občanům interpretoval Putinův projev: „Všechny dobyjeme, všechny zabijeme, koho budeme potřebovat, vydrancujeme, a všechno bude tak, jak se nám to líbí.“ (překlad Google).

„Všechny si podmaníme, všechny zabijeme, koho budeme potřebovat, toho oloupíme, a všechno bude tak, jak se nám to líbí.“ (překlad DeepL)

● **3. dubna** máme konečně zase hrací pondělí, Jára Míkovec se utrhl z korporátu, na chvíli se ukázal i Pavel Dobrovský. Přišli i Honza Vaněk, Filip s Boženkou, Hanka se zpozdila, protože netušila, že naše zastávka byla přejmenována. Hrály se Pirátské kostky, ale to není dobrá hra, protože ji nevyhrává Filip.

Kiyomi poslala odkaz na server *Bariéra Santaroga*, kde vyšla recenze na Druhou sbírku české SF.

● **4. dubna** přišel Richard Klíčník s dotazem, kdo je na řadě s přednáškou v Klubu Julese Vernea. Přemýšleli jsme, kdo je v klubu nejstarší a ještě nepřednášel, a pak jsem to vzal na sebe. Za chvíli už předseda rozesílal:

Vážení a milí, přednáška tentokrát připadla na našeho pokladníka, který s ní nezačne, dokud všichni přítomní nebudou mít zaplacené členské příspěvky na rok 2023. Se skromností sobě vlastní si vybral nejlepší a největší Vernovo dílo, které na-

vazuje hned na dva další klenoty z Mistrovy spisovatelské dílny. Dlouholetým členům klubu je zbytečné naznačovat více, nováčkům pro jistotu prozradíme, že je řeč o Tajuplném ostrově (a možná i o jeho extenzích do jiných než literárních světů).

Tož těšte se, jsem zpět a bude se sekat latina a žádné mužskoženské nesmysle. **Richard Klíčník**

● **5. dubna** Daniel Kroupa a po něm Martin Weiss a Matyáš Zrno (strana 28 dole) objevili něco, o čem psal Interkom už dávno, totiž o vykutálené taxonomii, podle které smějí banky financovat jen ekologicky udržitelné a sociálně odpovědné firmy, mezi něž zbrojovky samozřejmě nepatří. A samozřejmě EK a ostatní byrokrati nebudou tyhle vznešené věci měnit jen proto, že se někde na východě zbláznil car a nejspíše i velká část jeho poddaných... Více na straně 20.

● **6. dubna** okolo čtvrté navštívím Zdeňka Pobudu v redakci Epochy, chodba a některé kanceláře jsou zavaleny plochými balíčky. Kdo má ruce a nohy, balí předobjednávky knihy fotografií Richarda Ritchie Šmída *Černobylský deník* (Zápisky stalkera). *Známý urbexer vystupující pod pseudonymem Unlimited Freedom – Ritchie podnikl v září 2021 nelegální cestu do oblasti černobylské jaderné elektrárny. Svůj příběh živě popisoval na sociálních sítích desítkám tisíc fanoušků, kteří tak měli možnost nahlédnout do zapovězené Černobylské zóny, kam se běžný smrtelník nedostane.*

My jsme ovšem probírali i další věci, mezi jiným jsem dostal novou knihu Toma Petráska *Azhareida*, také jsem se dověděl, že o práci v Epoše má zájem Bí od Filipa.

Z Epochy jsem se vydal Na Břežanku, bylo celkem nezvyklé tam dorazit ještě za světla, ale za měsíc nebo tak ji budeme za světla i opouštět. Snad že se blíží Velikonoce, salonek byl skoro plný. Kdyby tam Gája nebyla svého živočišného druhu sama, řekl bych, že nás tam bylo jak psů. A to se vedle tradičních hostů ještě cestou do Říma zastavil Jiří Olšanský a po čase mezi nás zavítal David Mikuláštík s asi přítelkyní. Já se chlubil japonskou antologií a dalšími knihami jak z produkce Epochy, tak i mé, mládež chytala pokémony, Cordy se pokoušel na tabletu zachytit svou noční můru, Richard Šusta se mě ptal, jak jsem daleko s četbou jeho románu, v duchu i nahlas jsem se mu omlouval, že ač je jeho spisek o mnoho tenčí než ten Petráskův, tak jsem mnoho nepokročil, zkrátka vše při starém, jen popovídání s Jirkou Olšanským bylo chvilkovým ozvláštněním. A ani on si snad nestěžoval, v Heršpicích mnoho spřízněných duší nenajde, a tady hned Franta Novotný a já (a mírně ochmelený Milan Fibiger).

● **7. dubna** máme státní svátek, kdy si připomínáme, že zhruba před dvěma tisíci roky nechal Evropský zmocněnec pro Judsko a Samaří popravit dezinformátora a buřiče později u nás známého jako Ježíš Kristus.

● **10. dubna** posílá Kiyomi odkaz na recenzi i první antologie (to už je zase pět let, viz Interkom 10–11/2018), pokusím se z toho něco dostat automatickým překladačem.

● **11. dubna** se u nás cestou z letiště zastavil Jirka Olšanský, pak jsme čekali na Jardu Olšu, ale ten poslal sms až dlouho po půlnoci, že už je v Praze a ještě se ozve.

● **12. dubna:** Oh, v jaké úžasné době to žijeme! Zatímco čekám na Jardu Olšu, jr., Kamil Fila a Václav Jamek se pohádali o Star Wars. Nedověděl bych se to, kdyby se o tom nezmínil Richard Klíčník v příspěvku o nezapomenutelné drštkové své (rovněž nezapomenutelné) maminky.

● **13. dubna** konečně dorazil Jarda Olša, jr. Michaela mu připravila banánovku knih do Států a druhou o něco menší těch, které by si od nás měl odvézt. Pak si ale Jarda uvědomil, že nespí doma a knihy by tedy zůstaly v autě, a tak je tu máme dál.

● **14. dubna** pár minut před polednem vystupuju z metra na Ípáku a vidím, že přijíždí metro z druhé strany od Jižního města. Počkal jsem u schodů a intuice mě nezklamala, za chvíli jsem odchytil Jiřinu Vorlovou a pomohl jí najít nové Pagiho auto. Tedy i já ho poznal hlavně podle pokuřujícího Dárečka...

Takřka na vteřinu v pravé poledne jsme se vydali na Svitavy. Někde u Litomyšle se však v silném dešti provoz zastavil a po dlouhém čekání napadlo Dárečka zavolat Frantu o pomoc. Ten nás navedl na okresky (spíše zpevněné polňačky), po kterých jsme objeli nějakou havárii, která uzavřela dopravu v obou směrech, takže jsme po prázdné silnici míjeli asi 10 km dlouhou frontu protistojících. Pak jsme přijeli k další, už menší havárce, která naštěstí uzavřela jen jeden jízdní pruh, takže jsme na střídačku projeli. Co si asi mysleli protijedoucí, na které když došla řada, zjistili, že se po kilometru zařadí do mnohem delšího čekání.

Pak už byla cesta pohodová, dokonce přestalo pršet. V Březové se nás ujali Franta a Alena, pohostili nás a pak jsme do půlnoci probírali poslední roky, ve kterých nám covid bránil sejít se v Březové.

Došlo i na vzdálenější vzpomínání, já se dověděl, že Frantu do Fandomu přivedl František Novotný a že se tehdy už pár let znali přes modelářství.

Mezitím v Praze probíhá **Comic-Con** a křest *Hrdinové českých zemí* na Comic-Conu Prague. Kmotr Miroslav Žamboch popřál knize hodně čtenářů a vypustil ji do světa.

● **15. dubna** jsem se probral okolo půl desáté, zpracovat tu spoustu dobrot vyžadovalo přesunout krev z mozku do žaludku. Tedy probral... vzbudili mě, že už dorazil Pepa Vašát a Pavel Mikuláštík, později ještě přijel Strejda a Pavel Kavánek z Draconianu.

Porada probíhala v dělném a soudružském duchu, stařeckou žvanivost jedněch dostatečně kompenzovala seniorská nedoslýchavost druhých. Dohodli jsme se, že se za rok u Franty zase sejdeme, předtím ještě na Bilconu, Parcon že uspořádáme spolu s Fénixconem...

Doma se vzpamatovávám a volá Tono Stiffel., potřebuje telefon na Františku Vrbenskou, se kterou se mají sejít na Comic-Conu.

● **16. dubna** se u nás zastavil Tono Stiffel s Naďou Vojtekovou. Tono přijel do Prahy na Comic Con už v pátek, ale to jsem byl na Poradě v Březové.

Večer jedeme s Michaelou do Knihovny Václava Havla na předávání žánrových ocenění Magnezie Litery. Následkem pirátské pomsty, jak říkám stavbě tramvajové a trolejbusové linky po Evropské, jsme to stihli jen tak tak, a doprava byla mizer-

ná asi i jinde, protože mi do busu poslal sms Honza Vaněk, že má zpoždění a nemá číslo na Františku Vrbenskou, se kterou jde tamtéž.

Vítězové žánrových cen: zleva Litera za detektivku František Šmehlík, román Šelma, Litera za humoristickou knihu Martin Mach Ondřej a Lela Geislerová, komiks Zen žen a držitelka Litery za fantastiku Vilma Kadlečková za osmý díl ságy Mycelium

Magnesia Litera

Dorazili jsme včas (asi dvě minuty před sedmou) a i Pavel Mandys zahájil předávání na vteřinu přesně. Dál pak pokračoval, jako by měl Pagiho scénář na vyhlašování CKČ, jen na podium nezval všechny nominované a povídal si jen s vítězi. První vyhlašovanou kategorií byla Detektivka, zvítězil František Šmehlík s tlustým románem *Šelma* o sériovém vrahovi rituálně zabíjejícím ženy na Jesenicku. Když se Mandys autora zeptal, zda to není přehnané, opáčil tento otázkou: „Byl jste někdy v Šumperku?“

Následovala naše kategorie Fantastika, nominace a longlist jste si doufám přečetli na poslední straně minulého IK, takže dnes jen, že v této kategorii získala kovovou knihu Vilma Kadlečková za Mycelium VIII.

V Kategorii humoristická Litera zvítězil komiks Lely Geislerové Zen Žen. Vzpomínám si, že než jsem před deseti roky s Respektem skončil, docela se mi její stripy líbily, později, tedy ke konci, už jsem tam vlastně četl jen je. A i teď mi z předvedených nejvíc seděly ty, na které jsem si pamatoval. Že by dnešní už nebyly tak dobré?

Po ceremoniálu, který celý táhl Pavel Mandys, jsme ještě chvilku povídali s Tomem Němcem, vydavatelem Bizarrpolis Milanem Žáčkem, Honzou Vaňkem jr., Ivanem Adamovičem, Františkou Vrbenskou a hlavně s Vilmou a Martinem...

Spousta dojmů a trocha vína, takže jsem si nebyl jist, jak usnu, a ještě po půlnoci jsem kouknul na seriál Volha...

Video zde: **https://art.ceskatelevize.cz/inside/stream-predavani-cen-magnesia-litera-za-detektivku-fantastiku -a-humoristickou-knihu-jHQz9?**

● **17. dubna** ráno (tedy před polednem) v domě ticho a prázdno, napíšu přes Skype synkovi, zda není v práci, odpověděl: „Jojo, nějak se mi povedlo vstát z mrtvých... ty pravoslavné Velikonoce na mě zafungovaly.“

Večer pílíme na tu méně důležitou část vyhlašování ML na Novou scénu ND. Ač jsme vyrazili skoro o hodinu dříve, stejně už bylo skoro plno. V přízemí jsme vynatrefili Richarda Klíčníka a pak jsme od dcery Pavla Mandyse nafasovali lístky do desáté řady. Oficiální začátek byl ve 20:00, ale to nám a vítězům jednotlivých kategorií jen režisér TV přenosu vysvětlil pár pravidel, skutečný přenos začal přesně v 20:15:00.

Daniela Písařovicová a Saša Michailidis by se mohli od moderátorů Akademie v jejích heroických počátcích leccos přiučit. Vítězové hlavně děkovali, otázky na ně také nic moc objevného, takže celkem nuda. Vlastně to včera bylo mnohem příjemnější, i přes tvrdší židle.

Porota také vybírala vítěze dosti předvídatelně, když v laudatiu bylo slovo Rom, homosexuál či migrace, bylo vymalováno ☺. Netvrdím, že někdo poroty instruuje, jen že snadno podléhají duchu doby...

Před rokem 1948 také většinou nikdo nikoho do ničeho nenutil, tedy krom ducha doby, který přirozeně vyžadoval vděčnost k osvoboditelům a přehlížení drobných chyb na cestě k ideálu. Navíc všichni, bez toho, že by někdy s nějakým dělníkem mluvili, od Wolkera a Bezruče věděli, že je třeba zlepšit jejich sociální situaci, nejlépe zavedením nějakého socialismu. Jak to dopadlo, ještě i dnes někteří pamatují nebo vědí.

Hvězdné momenty večera: když Viktor Stoilov srovnal 30 let práce Torstu na Zábranovi, že to je třeba stejný čas jako od roku 1918 do roku 1948... Pobavila i překladatelka Lenka Sobotová, která přebírala cenu od primátora a prozradila, že ji pan primář Svoboda odrodil. Načež ten celkem vtipně zareagoval, když tuším předstíral, že si ještě pamatuje její porodní váhu...

Následoval raut, který si těžko mohl někdo užít, příliš lidí a příliš hluku v malém prostoru.

● **18. dubna** před odjezdem do jarní Telče se u nás zastavil náš vědecký redaktor Franta Houdek.

Večer jdeme do ABC na *Zítra swing bude znít všude*, příběh potápek a bedel z února 1948 předtím, než spadla klec (komunismu). Malost doby vyjádřil amerikanizovaný Čech slovy: *Vlky odehnat umím, ale kojoty ne!*

Po půlnoci svolávám obvyklé podezřelé na večírek k Vilmě, všichni už máme těžký večírkový absťák, ale jako záminku jsem zvolil oslavu vítězství v Liteře.

● **19. dubna** jsem jen taktak přežil komentovanou výstavu Řeč plakátu 1890–1938 v UmPruM. Spal jsem na dnešek jen asi čtyři hodiny a výklad, spíše tedy ševelení sedmdesátiletého hipíka mě uspával ve stoje, což bylo trochu o život.

● **20. dubna** si mám vybírat mezi křtem knihy Cesta do pravěku a hospodou, vyřešil jsem to tak, že jsem zůstal doma a pracoval na Interkomu a rejstříku životopisu Agathy Christie. Ten mě pobavil svou politickou korektností. O knize *Deset malých černoušků* se v originále dovíte: *Originally, and notoriously, it contained a racial slur in its very title*. Přeloženo jako *Původní a notoricky známý titul má nádech rasismu...*

● **21. dubna** začíná v Bratislavě Slavcon, ale to je pro měkoty, já jako tvrďák podnikám velkou cestu do Vinoře pokřtít s malými čtenáři a překladatelkou Klárou knihu s trochu děsivým názvem *Mírové pohádky*. Statečně jsem dojel až do Letňan, vystoupil z metra uprostřed polí, našel zastávku směr Vinořský zámeček a s dlouhou frontou čekal a čekal.

Když jsem se zpožděním dorazil, začal jsem hledat vinořské náměstí a Hoffmanův dvůr, naštěstí mě cestou odchytila Miriam, matka překladatelky, bydlící poblíž. Několika roztomilým humaňátkům jsem knihu vychválil, doporučil jim povídku o stroji na výměnu myšlení, který by jim pomohl pochopit, co po nich rodiče chtějí, a rodičům zase, že děti mají (i) jiné touhy než plnit jejich přání, jako je vynášení odpadků, psaní úkolů a uklízení hraček.

Po asi dvou hodinách mě Martin Petiška dovedl na autobus zpět do civilizace.

● **22. dubna** uklízíme zahradu pro letní (špikovací) aktivity.

● **24. dubna** mám velký pondělní plán na velkou pochůzku, v Jalně ale mají plné kecky s dokončováním materiálů na Svět knihy, takže jsem nakonec stihl jen zajet do Tritonu pro recenzní výtisky a popovídat s Monikou J. Na zpáteční cestě jsem se zastavil v Čáslavské, kde jsem nechal autorské výtisky pro děti Ivana Kmínka Martina a Terezu. Ta si je ještě ten den stihla vyzvednout, takže se v obvyklém knihkupeckém provozu ani nestačily ztratit.

Sleduji trailer českého SF filmu *Bod obnovy* a velké modlitby fanoušků k nejvyšší bytosti, ať to tvůrci tentokrát (zase) neposerou.

● **25. dubna** vyrážíme s Michaelou na 88. pořad *Slova mají křídla* v Božské lahvici. Tentokrát s diplomaty, kteří o svém působení napsali knihu. První byl Ondřej Kašina, novinář, kterého, jak sám pravil, ministerstvo nakoupilo po jeho působení na Kubě na začátku devadesátek. Pak byl tuším hlavně v Brazílii. A už se chystá z Alcatrazu (na Loretánském nám.) odejít do důchodu na nějaký portugalský ostrov.

Michael Žantovský tuším působil v USA, Izraeli a Velké Británii. Tedy v zemích, kde si myslí, že jsou středem světa, kde to vědí a kde si ještě nevšimli, že už nejsou.

V Izraeli se pracuje v Haifě, modlí v Jeruzalémě a baví a žije v Tel Avivu, proto nějaký velký přesun ambasád od pobřeží nečeká.

Lahvice byla docela plná, protože oba diplomaté si přivedli nějaké přátele, což se u jiných spisovatelů v takové míře nestává, seznámili jsme se tak s Lucií Smolkou Fruhwirtovou, dříve Kniha Zlín, dnes korporát Albatros.

Zpěv a hudbu zdatně obstarávali Alena Hanusová a Miloš Kysilka.

● **26. dubna** je tu další schůzka KJV v MATu. Začala velmi milým překvapením, když dorazil Ondřej Müller. Nejdřív jsem si myslel, že se něco domákl o mé přednášce, ale pak jsem se chválabohu dověděl, že má nějaký kšeft s Leonidem.

Přečetl jsem trochu zkrácenou gastroglosu Dáši Heřtové o oslavě jejích narozenin v restauraci *Le Jules Verne* na Eifellovce, potom Míša formou kvízu připomenula několik zajímavostí okolo vzniku a děje Tajuplného ostrova a na závěr já přečetl svou dekonstrukci knihy, vizte stranu 25.

V debatě pak ještě někdo připomněl dnešní výročí smrti Josefa Nesvadby a havárie v Černobylu.

Filipovi a Tereze jsem tlumočil poslední zprávy o Bilconu od Pavla Poláčka. Registrace bude co nevidět.

A pak domů na druhou směnu, *Deník 2038* stále není v tiskárně, a ozvala se Marie Hlavičková, přijede přespříští neděli.

● **27. dubna** se od rána těšíme na Večírek, ale zlý osud číhal za dubem. Ráno volají z Kosmasu, že kniha o Go nemá ISBN. Volám autorovi, do Kosmasu a blbnu okolo toho celé dopoledne.

Konečně po třetí hodině vyrážíme do Malešic, na Vydrovce už pomáhá Sanča, brzy po nás dorazil Richard Klíčník, ještě plný četby knižního vydání *Červeného trpaslíka*, vizte stranu 12.

Když u jsme o Trpaslíkovi věděli první poslední, začali se trousit ostatní, Bobby Lastovecký a jeho Daniela, Honza Vaněk s Líbou, všichni Tiší, Edita bez dětí, Bára Vlasáková a David, Vanda, Ivan Hranička, bohužel sám bez Toshiko, Viktor Janiš, Milena s Martou a Edou, na chvíli i Jára Míkovec s Garikem a Rámišovi, spolu s námi a hostiteli to odhaduju tak na pětadvacet přátel oslavujících Vilminu Literu a ochutnávajících její skvostnou tabuli. Okolo půlnoci odpadl Martin, musí ráno do práce, ale my ještě asi dvě hodiny v hloučku nejvěrnějších užívali pospolitosti, než nás, Viktora a Honzu Vaňka Ivan Hranička dovezl domů. Do postele jsme se dostali někdy kolem čtvrté ranní :-).

● **28. dubna** se vzpamatováváme z večírku. V páteční glose vzpomíná Jarda Veis, jak Pavel Šrut napsal Luboši Pospíšilovi, že mu někdy trvá celé jaro, než se trochu rozjaří. Mám dojem, že letos to trvá i jaru samotnému, než se rozjaří.

A dovídáme se, že zemřel Ivan Vyskočil, vzpomínám si, jak jsem někdy okolo roku 1983 chodil na jeho literární kurzy do Malostranské besedy. Přitáhl mě tam, a tuším, že i Inku Jelínkovou Hanušovou, Láďa Dvořák. Hlavními hvězdami a nej-

zdárnějšími žáky ovšem byli Jarda Dušek a Oldřich Kužílek, kteří už tehdy provozovali divadlo Vizita. Z Kužílka se tuším později stal poslanec a dnes se stará o bezpečí našeho soukromí. Duškovi ezo-hráblo, jak si můžete přečíst v každém bulváru. Vyskočila jsme tenkrát vnímali jako velebného kmeta, on sám se tak trochu stylizoval, ale byl v těch letech tak o patnáct let mladší než já dnes :-)

● **29. dubna** převádím knihy Jirky Olšanského do elektronické formy, ale kdy to dodělám, bůh suď. Viz následující záznamy.

● **1. května** slavíme svátek práce prací, tuším, že šlo o přípravu záhonů pro předpěstované dýně, trochu jsem to letos přehnal.

A na Internetu propukla aféra Toy Box vs Mornštajnová okolo jejího nového románu *Les v domě*. Mornštajnová mi dosud splývala se zástupem úspěšných českých autorek (Tučková, Denemarková, Bolavá, Soukupová, Hanišová...) a všiml jsem si jí, až když napsala *Listopád*, trochu se blížící alternativní realitě, ovšem už první recenze mě odradily od čtení. Obávám se, že bych se dočkal podobného zklamání, jaké fanouškům způsobily „sci-fi“ od Párala a dalších autorů mainstreamu, kteří nikdy nepochopili, oč v SF (čtenářům i autorům) jde, a že se pouhým použitím jejích postupů a rekvizit nevymaní ze své rutiny.

O Toy Box jsem věděl jen to, že se občas chová jako nafučená blbka, kvůli výše zmíněné aféře jsem si přečetl její čtyři roky starý článek v A2larmu, z něhož jsem se dověděl, že byla v dětství zneužita, což možná její chování vysvětluje a třeba i trochu omlouvá. Přišlo mi příznačné, že se její zpověď v poslední části změnila v manifest boje proti velmi široce pojatému patriarchátu. A teď ji aktivistická recenzentka Eva Klíčová upozornila, že se některé podrobnosti *Lesa v domě* podobají jejímu *coming outu*. Z i tak nesmyslné debaty o tom, kdo co od koho opisuje, udělala časem levicová guerilla problém odpovědnosti spisovatele, který by měl přemýšlet o tom, že někoho může svou tvorbou zranit. Koho to zajímá, najde spoustu textů na webu.

● **2. května** jsem se dal vylákat do Hornbachu (zahrada to chce, zahrada to potřebuje) se zastávkou ve Sběrných surovostech; když jsme tam před čtvrtou s nákladem hliníku dorazili, měli už hodinu zavřeno, nekompromisně jsme jim sběr vhodili přes plot ☺. Mohlo mě ovšem napadnout, že jde jen o předzvěst věcí příštích: následující dvě hodiny jsme okukovali možné konstrukce pro umístění dýní, předpěstoval jsem jich skoro deset, a i jedna nám zalehne čtvrtinu zahrady...

S nákladem zahrádkářských potřeb jedeme domů, když mi volá sestra, že jsou v Praze a zda s nimi nechceme zajet do Jičína na rodinnou radu. To se ovšem nedalo odmítnout, peklo jsou ti druzí a to obvykle ti nejbližší, šance, že se něco podaří vyřešit, je malá, ale jistota, že se nic nezmění, když se problém bude ignorovat, je absolutní. Takže před osmou večerní sedáme do auta a vyrážíme do východních Čech.

● **3. května** po několika hodinách klábosení a po půlnoci nás sestra ubytovala v domku s výhledem na Jičín, v létě k pronájmu pro turisty po Českém ráji, kdybyste měli zájem, dejte vědět. Ráno (pražského času, tedy před obědem) jsme se vzpamatovaní a osvěžení připojili k už několik hodin probíhajícímu činorodému dění a pak jsme v Libáni uspořádali poradu čtyř sourozenců s Michaelou jako zapisovatelkou ☺. Druhá sestra nás pak hodila do Benátek nad Jizerou, odkud se už dá dojet do civilizace příměstskou dopravou. (Takhle to popsat by ovšem bylo poněkud zjednodušující a pro naši rodinu i netypické, ve skutečnosti jsme ždanou třistapatnáctku předjeli kousek před Benátkami a na zastávce jsme pak na ni čekali necelou minutu ☺.)

● **4. května** jsem se projevil jako nepoučitelný a opět se vrhám do světa, tentokrát jedu do Čáslavské, informovat Filipa a jeho děvčata o ubytování na Bilconu. Také jsem tam pořídil květnovou XB-1, tu jsem po minulých zkušenostech čekal někdy po Veletrhu, a naopak ještě nevyšla Pevnost, která bývá v prodeji tak týden před začátkem měsíce, ve kterém má vyjít. Opravdu se už nelze spolehnout vůbec na nic. Ale hlavně, koupil jsem si tam druhý díl epopeje Kniha nového Slunce *Smiřitelův spár*. Udělejte to také, třeba se dočkáme i třetího a dalších dílů.

Od Filipa jsem Míše dojel do antikvariátu Myslíkova pro knihu o Viktoru Olivovi a odtud Na Březanku. Cestou jsem v Levných knihách udělal docela pěkný lov, když jsem si pořídil Jarešovy a Mandysovy *Dějiny české detektivky* a nějaké Ashery.

V hospodě byl salonek docela plný, chvilku trvalo, že jsem v šeru poznal, že jde o docela jinou společnost, nevím, co říkali mému „Nazmar soudruzi“, protože jsem se hned přesunul ke krbu na verandě, kde se scházíme v letních měsících.

Tam už Robert Rameš, Jarda Houdek, Pagi a Cordy, pak se ještě přihasili Richard Šusta (už zase učí, proto se zpožděním) a Milan Fibiger. Z obvyklého pábení jsem si zapamatoval, že bych měl kouknout na novou Dunu... a že nás Milan seznámil s teorií Jaroslava Čvančary o smrti Jana Masaryka, podle které ho měli zavraždit příslušníci Moravcovy rozvědky za jeho ochotu jít s komunisty do vlády.

● **5. května** čekáme návštěvu odborníka na kotle, před časem jsme kontakt na něho poskytli Frantovi Houdkovi, a zdá se, že z toho profitovaly obě strany.

● **7. května** nás navštívila Marie Hlavičková s dcerou, také Marií. (Mimochodem opravdu se Honzovi povedla.) Obě Marie nyní pracují v úřadu Akademie věd, kde jsem před čtyřiceti roky Honzu navštěvoval. Příště se musím zeptat, zda některá nesedí i v jeho bývalé kanceláři. Jako záminka setkání posloužilo japonské vydání povídky *Jak tenkrát bude lákat čas*, obě z toho měly velkou radost, která mě potěšila nejméně tak jako rozšíření povědomosti o naší SF ve světě...

● **9. května** nás Milan Fibiger pozval na vernisáž výstavy kvašů Zdeňka Buriana v Galerii Vltavín. Kvaše skvělé, ale nějakého stabilního génia napadlo spojit to s podpisovkou Kateřiny Tučkové a Jaromíra 99, který nakreslil na motivy Bílé vody sérii minimalistických krajinek. Příliš mnoho lidí ve dvou malých místnostech, navíc lidí užvaněných, kteří asi kvůli horku na chodníku museli uvnitř klábostit i při vernisáži.

● **10. května** jdeme s Michaelou do Galerie Villa Pellé na výstavu průřezem tvorby Ondřeje Sekory se zvláštním přihlédnutím k Ferdovi Mravencovi. Tedy přesněji, já tam byl odvlečen. Budu muset ponouknout nějaké aktivisty, aby se šli připoutat k tamním vratům. Tolik genderových stereotypů ospravedlňujících patriarchát na jednom místě hned tak neuvidíte..

Zdeněk Rampas

pokračování ze str. 1 Lucase, by měl režírovat film, který završí příběh započatý v *Mandalorianovi* a souvisejících snímcích. James Mangold, režisér Logana, by se měl ujmout filmu odehrávajícího se v počátcích řádu rytířů Jedi, a Sharmeen Obaid-Chinoy, pákistánská dokumentaristka, by měla režírovat film, v němž se znovu objeví Rey z navazující trilogie. Není potřeba asi dodávat, že zprávy jsou přijaty s rozhodně smíšenými pocity. Pátečního panelu, kde byly tyto informace oznámeny, se zúčastnilo tisíce jásajících fanoušků Hvězdných válek, ale na druhou stranu lze očekávat, že reakce běžných lidí bude mnohem umírněnější, a myslím, že právem.

Ale pro mě to znamená, že jsem na Star Wars Celebration a nemám žádný příběh. Děsím se, až mi zavolá šéfredaktor Interkomu a vyhodí mě, protože jsem prošvihl včerejší vyhlášení, a tak bloumám po kongresové hale a hledám něco, o čem bych mohl psát a v Interkomu si to vyžehlil. Hasbro tu má stánek plný figurek akčních hrdinů, na které touženě zírám, ale rozhodně nejsou ničím zajímavé. Je tu i výstavní stánek s novou stolní hrou Star Wars *Shatterpoint*; prohlížím si všechny ty pečlivě namalované figurky ve skleněných vitrínách, ale bohužel nemám šanci si vyzkoušet demo hry, protože všechny pulty jsou obsazené. Jdu tedy dál. Nějaký Američan se mi snaží prodat dovolenou v Tunisku, abych mohl vidět, kde se natáčel první film Hvězdných válek. Vzhledem k mé situaci ho ignoruju. Vystojím třiceti pěti minutovou frontu, abych si mohl koupit předražené oficiální reklamní předměty. Jediná trička, která mají, jsou ve velikosti XXXL. V kapse mi zazvoní telefon – naštěstí jde o nějaký čínský spam, ne o mého rozzuřeného šéfredaktora. Koutkem oka zahlédnu Haydena Christensena, představitele Anakina Skywalkera, ale je obklopený ochrankou, která ho rychle někam odvádí, takže se mi nepodaří udělat rozhovor. Snažím se vytočit telefonní čísla všech svých tajných zdrojů z Lucasfilmu – třeba mi poskytnou nějaké exkluzivní informace – ale nikdo z nich to nezvedá.

V rozpacích se nakonec rozhodnu prohledat nabídku panelů, které jsou k dispozici. Svou návštěvu jsem si nenaplánoval moc dobře, a tak jsem se nedostal na ty opravdu nejlepší, jako je diskuse o Obi-Wanu Kenobim nebo 40. výročí Návratu Jediho, ale jsem si jistý, že se mi podaří proklouznout na ty méně vytížené. Nakonec stojím opřený o zeď vzadu v nějaké velké místnosti a poslouchám dvousetkilového muže, který přednáší o sbírání mincí ze světa Hvězdných válek. Tohle nevypadá na dobrý příběh, pomyslím si. Potřebuju něco lepšího. Prchám na jiný panel, který je zajímavější. Na začátku vystupuje DJ, který pouští diskotékové verze znělky Hvězdných válek – to je bizarní podívaná. Jakmile se ale objeví hlavní hvězda, výtvarník společnosti Lucasfilm Doug Chiang, začnou se dít zajímavější věci. Chiang vypráví o svém více než dvacetiletém působení ve společnosti Lucasfilm a její sesterské společnosti ILM. Chiang, kterého vybral samotný George Lucas, byl uměleckým vedoucím výtvarníkem Epizody I a Epizody II a je pravděpodobně více než kdokoli jiný zodpovědný za jedinečný vzhled prequelů Hvězdných válek. Chiang mě i ostatní diváky provedl procesem tvorby některých z nejikoničtějších návrhů Hvězdných válek, včetně legendární hvězdné stíhačky N-1 s výrazným žlutým a chromovým zbarvením. Vysvětlil také některé z nových technologií, které se používají, například trojrozměrné vykreslování pozadí, které bylo použito v sérii *Mandalorian*. Když panel končí, snažím se Chianga odchytit, aby mi poskytl exkluzivní rozhovor pro *Interkom*, ale mé plány zase zhatí nepříjemná ochranka.

Den se pomalu chýlí ke konci. Pořád ještě nemám žádný zajímavý příběh a doufám, že mě můj šéfredaktor nezardousí jako kdysi Darth Vader své podřízené, když se mu znelíbili. Ještě chvíli nervózně procházím kongresovým centrem a lidská tlačenice neustává. Později jsem se dozvěděl, že odhadovaná návštěvnost byla 35 000 lidí. Šlo tedy opravdu o obrovskou událost.

Už unaven, sleduji dění okolo sebe a vidím skupinu Mandalorianů, kteří si leští svoji výzbroj. O kousek dál Chewbacca objímá, možná drtí i škrtí, drobnou blondýnu, kterou vytrhnu z jeho spárů a za šíleného řevu „RRRAARRWHHGWWR“ oba utíkáme. Procházím kolem chlupatých Ewoků, kterým táhne na šedesát. Kupuji si podepsanou knihu. Snažím se zapálit si cigaretu a psát si poznámky do svého bloku, ale fašistická ochranka mě informuje, že uvnitř se nesmí kouřit.

Celkově vzato to nebyl můj nejlepší den. Nepodařilo se mi ulovit žádného sólokapra a ani jsem nezískal žádný exkluzivní rozhovor. Nejsem Cary Grant, sakra, nejsem ani Matt Drudge. Když opouštím ExCel Centre, kravata mi plandá ve větru, nade mnou se stahují temná mračna a na krempu klobouku mi začínají dopadat kapky deště. Teď jen doufám, že příští měsíc budu pořád ještě moci publikovat sloupek v tomto časopise...

Petr Svoreň, jr.

Odposlechnuto na dětském hřišti

Děti si hrají na honěnou a holčička není spokojená s tím, že ji chytili. Dostane se jí odpovědi: „Když nemáš babu, tak máš dědka.“ Tady ještě mají naši progresivisté hodně práce.

Indický kamarád vtipkuje: „Skotsko právě zvolilo syna pákistánských přistěhovalců za svého vůdce, aby primárně vyjednalo odtržení Skotska. Takže syn pákistánských přistěhovalců bude vyjednávat se synem indických přistěhovalců o rozdělení Spojeného království. Směju se, až se za břicho popadám a nemůžu přestat.“ **NYX**

Muž, který se uchlastal na Zemi

Waltera Tevise není třeba českému čtenáři představovat. *Zpěv drozda* patří k hitovkám žánru sci-fi v našich luzích a hájích už od 80. let minulého století, pak se díky Netflixu výrazně zapsal *Dámským gambitem*, který není sci-fi (až na to, že holka poráží nejlepší šachové šajby světa), a tudíž si Argo trouflo vydat i *Muže, který spadnul na Zemi*.

Tenhle jeho román pojednávající o přelomu 80. a 90. let se ostatně dočkal zfilmování už v roce 1976 a hned s Davidem Bowiem v hlavní roli. A nedočkal se zfilmování naposledy. Mimozemšťan, který se vypravil zachránit na Zemi vlastní vymírající druh, ale podlehl alkoholu... To je téma evidentně tak atraktivní, že se ho snaží vytěžit kde kdo. Existuje ještě televizní film z roku 1987 a pak nový seriál z roku loňského, o kterém jsem se dozvěděl až při psaní tady toho textu. Na ČSFD má krásných 56 %, IMDb uvádí 71 %. Trochu si myslím, že to bude tím, že seriál mimozemšťany uvádí progresivně, tedy vypadají jako Afroafričané s kočičími zornicemi a Češi nemají tyhle předělávky moc v lásce. Ale nešť. Kašlete na zpracování, přečtěte si knihu.

Nebo si poslechněte audioknihu! Tu čte moc příjemně Igor Orozovič, milovník single malt whisky, takže knihu o mimozemském alkoholikovi pojímá procítěně a s láskou. I když hlavní hrdina skončí u ginu. Motiv ginu, který je evidentně nahlížen jako alkohol hodný proletariátu a odkazuje chuťovými preferencemi hrdinu k Winstonu Smithovi z Orwellova 1984, tak činí z mimozemšťana Thomase Newtona bratra v lihu s neslavným koncem.

Marně se snažím určit, jestli je v příběhu mimozemšťan tím hlavním motivem, nebo zda jde zejména o osobní autorovu výpověď a doklad o americké společnosti v době vzniku tohoto románu. V Americe evidentně lili všichni. A ve velkém. Autor se nakonec ulil, a proto se dá *Muž, který spadl na Zemi* pokládat za nejniternější z jeho knih, která navíc nezestárla zdaleka tolik jako v Česku zavedený *Zpěv drozda*. U nás známější román má sice dodnes silné okamžiky, ale mnohé pasáže působily fousatě už před patnácti lety, kdy jsem knihu četl. Problematické je v ní zejména autorovo utápění se v kýčovitých klišé, což vyvažuje psychologicky zdařilým popisem hledání vlastního člověčenství poslední lidské bytosti hodné toho jména. I ta byla poměrně osamělá.

Kupodivu tyto problematické rysy *Muž, který spadl na Zemi* postrádá. Dokonce i převratné vynálezy, s nimiž mimozemšťan ohromí svět a vydělá na nich balík, poměrně zajímavým způsobem předjímají budoucnost/současnost a směřování lidstva. Technologie, na které Tewis cílí, se totiž vztahují (až na lepší zpracování ropy, jehož potřeba je také trefena víc než dobře) k zábavnímu průmyslu. Tevis představí nový způsob focení, nejde sice o digitální fotografování, ale stejně předjímá revoluci na tomto poli. Stejně vizionářský je s vydáváním hudby, které se také přerodí v cosi nového – jinak než v naší realitě, ale stejně.

Za zásadní zde vnímám, jak mimozemšťan promění zábavní průmysl planety Země, aby vydělal dost peněz na stavbu kosmické lodi. To je vizionářské a skvělé, Tevis chápe budoucí potřeby lidstva, které v jeho neutěšené podobě nemá jiné zábavy než alkohol a peníze – mimozemšťan, svého druhu Steve Jobs z kosmu, nabízí únik ven.

Faktem však zůstává, že on sám je na únik i přes duté ptačí kosti příliš těžký. Drtí jej gravitace planety Země a ještě víc ho drtí tíha zodpovědnosti za vlastní druh. K ní se připojuje poměrně záhy starost o samotné lidstvo, kterému autor dává deset, maximálně patnáct let, než se mu podaří vyhubit sebe samo. Možná i proto směřují jeho nové technologie zcela jiným směrem než k ryze praktickým záležitostem využitelným ke zbrojení (i když lidstvo jej nakonec dokáže vyvést z omylu i v tomto směru).

Každopádně je to ale všeobecná tíha zodpovědnosti, kterou není Newton s to nést. Připadá si samojediný zodpovědný za osud hned dvou inteligentních ras. To by na náladě nepřidalo nikomu. Z kontextu se dá odhadovat, že podobně sociálně zodpovědný byl sám Tevis a že právě tahle tíha ho nutila za strašných bolestí pozvedat lahev a utápět se v ní. Samota jedince přímo odsouzeného okolnostmi k velkým činům je devastující. Musíme navíc přičíst i skutečnost, že tento příslušník evidentně „nadřazené rasy“ nebyl vybrán k cestě na Zemi pro svoje intelektuální kvality, ale pro fyzickou zdatnost (což se v pozemských gravitačních podmínkách ukazuje pro mimozemšťana jako absurdní výhra).

Výsledek je zdrcující. I když s ním alkohol prakticky nic nedělá, stejně dopadne jako každý, kdo podlehl jeho démonovi. Jen nechci zabředávat do podrobností, abyste ze čtení či poslechu měli co nejvíc. Jisté je, že už jste mohli číst i lepší knížky. Ale ještě jistější je, že po dočtení Tevisova románu ve vás zůstanou myšlenky a motivy, ke kterým se budete vracet, což knihu vyjímá z konzumního košíku přehršle vycházejících titulů a ospravedlňuje její místo v už tak přetékající knihovně (nemáte-li jej, má Argo i e-knihu a audio dneska taky místo nezabírá). Mě posluchačský zážitek dokonce donutil napsat text pro Interkom – no uznejte, to už něco znamená!

Muž, který spadl na Zemi vyšel v Argu v překladu Roberta Tschorna v roce 2021 a do dneška se prodalo závratných 1500 výtisků. Nenechte se mýlit, to je za dnešních poměrů pěkné číslo. Jenom se ukazuje, že mimozemsky vypadající seriálová herečka na obálce *Dámského gambitu* prodává trojnásobně více než podobenka Davida Bowieho...

Richard Klíčník

Odposlechnuto

Rings of Power – když se v patnáctý minutě objevila první potvora ze Star Wars a v devatenáctý minutě první negr, už jsem na první buznu nečekal a vypnul to... **Boomer**

Nejnovější zprávy, teď už dvěstě let staré (I)

Narazil jsem na výběr ze starých českých vlasteneckých novin vydávaných za časů rakouského mocnářství. Ten výběr sám vyšel v zajímavých časech, totiž za Protektorátu v roce 1941.

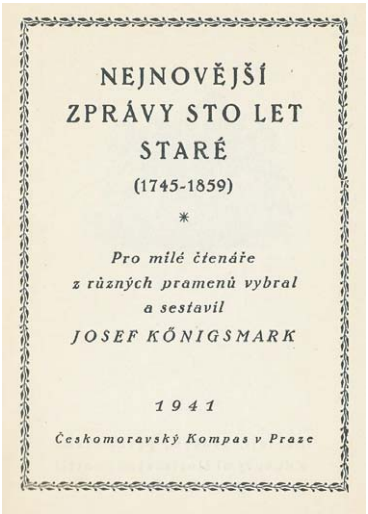
NEJNOVĚJŠÍ
ZPRÁVY STO LET
STARÉ
(1745-1859)
*
Pro milé čtenáře
z různých pramenů vybral
a sestavil
JOSEF KŐNIGSMARK
1941
Českomoravský Kompas v Praze

Kniha je uvedena básní Františka Jaromíra Rubeše z roku 1843 v časopisu *Paleček*, a jako prognóza příštích 100 let nemá chybu, a tuším v tom i předpověď dneška, kdy může být „žurnalistou“ každý.

Frant. Jaromír Rubeš:

ZA STO LET

Svět náš pokračuje stále,
roste, zraje v každém kroku;
půjde-li tak ještě dále,
jak ku cíli posud kráčí,
daleko to v blahu, v pláči
přivést může za sto roků.
Vím, že by si mnohý přál,
by mu někdo zprávu dal,
jak to na naší as hvězdě chudé
potom vyhlížeti bude.

Malá chvilka mnoho změní,
leccos bude, co teď není,
leccos ale, co teď je,
za sto let již nebude.

Pročež vám chci, moji zlatí,
v pár obrázcích okázati,
jak as bude vyhlížet
tento svět náš za sto let.

Další podobnost s dneškem lze spatřit ve zděšení nad popravou francouzského krále, žijeme přeci v osvícené Evropě, nejsme nějací vraždící divoši, ať žije osvícený, pokrokový novověk...

Před lety se čítávalo málo,
malounko se také psalo,
myslilo se ale víc,
netisklo se ale nic;
teď, jak člověk jenom pískne,
druhý den to tiskař tiskne,
a než chuďas bláhový
bedlivě a v potu tváře
sčítá nové exempláře —
má již patisk hotový.
Ano, teď se tiskne hned:
co pak teprv za sto let!
Za sto let se, moji zlatí,
nebudou víc knihy psáti:
práci tuto jediná
zastane již mašina.
Mrštní hoši budou lítat
po městě s daguerotypy,
na něž pilně budou chytat
dobré nápady a vtipy;
tyto zase hošík jiný
setře pilně do mašiny,
ta pak bude knihy psát,
tisknout, vázat, prodávat.

Den 21. ledna tohoto 1793 roku ve všech letopisích celého světa všem nám, již nyní živi jsme, i našim nejpozdnějším potomkům jest paměti hodný — a divokým Francouzům, tomu národu, jenž již dávno v světě za nejpošetilejší, nejnesmyslnější a nejlehkomyslnější držán byl — k věčné hanbě a potupě sloužiti bude. — — Ludvík XVI. toho jména, král francouzský, jehož někdy celý francouzský národ skrze jeho dobré srdce, ctnosti a velikou lásku, kterouž měl k svému lidu a jejž šťastným učiniti žádal, od roty prostopášného lidu ukrutně zamordován jest. Ten den ve všech francouzských zemích, kdež se již tolik mordů a loupeží stalo, jest nejtruchlivější a nejžalostnější; dobrý duch oblékl se v smutek a od národu francouzského pro jeho nesčíslné nepravosti, jimiž nyní své míry doplnil, se obrátil.

Pomněte, lidé! Tato nejohavnější nepravost stala se ke konci našeho století — v zemi té, kdež jsme se domnívali, že filosofie na nejvyšší stupeň vystoupila, a mezi národem takovým, jejž na světě za nejosvícenější jsme, však omylně, držívali. A hle! Jak tento národ všem jiným národům za povrhel se vydal, všecky dobré povahy s sebe složil a v ukrutnostech každému divokému a barbarskému národu podobna sebe učinil. Než běda vám, barbaři!

Spravedlivá msta za patama vám běží, přijde zajisté čas, že slzy lítosti jako potoky nad hrobem svého dobrého a nevinného krále Ludvíka vylévati budete.

Kramériusovy Cís. král. vlastenské noviny
9. února 1793, č. 6, s. 45-50.

I reakce veřejnosti byla dnešku podobná:

Ve Vídni tak jako v Praze všecken lid Francouze pro zamordování krále ve veliké má ošklivosti, a to takové, že ani více svých dětí francouzskému jazyku nechtí dát učiti, skrz což tito sprachmistři v veliké jsou ouzkosti. O by raději zdejší rodičové své dítky náležitě našemu českému jazyku učiti dali; nebo bez toho francouzský, anglický, vlašský v každodenním obcování dítkám nejméně platní jsou.

Kramériusovy Cís. král. vlastenské noviny
23. února 1793, č. 8, s. 71.

ZR (pokračování příště)

Odposlechnuto

Hodně lidí považuje vraždu za zločin. Jaký na to máš názor ty?

Mikýř zpovídá Čestmíra Strakatého

Jak jsem (ne)přišel na chuť Červenému trpaslíkovi

Nikdy jsem nebyl fanouškem Červeného trpaslíka. Televizní zpracování mi přišlo vizuálně tak béčkové, že jsem se jen stěží prokousával přes formu k obsahu. A pokud se mi to kdy podařilo, byl jsem spíš v rozpacích z toho, co ke mně dolehlo. Tohle že je vtipné? Vždy – pokud šlo o „barevné" seriály – jsem patřil spíš k táboru Černé zmije.

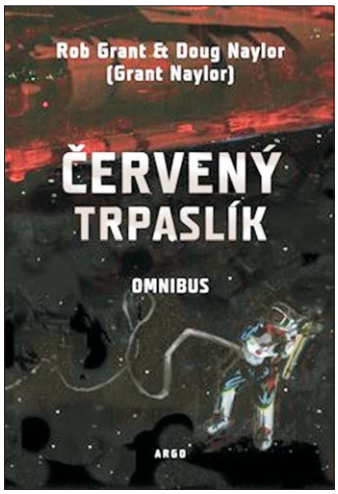

Po čase jsem zjistil, že jednotlivých dílů stejnojmenné knižní řady stejných autorů se prodalo v češtině na dvacet tisíc od titulu, což není zanedbatelné. Knihy nebyly delší čas k dostání, protože autorská dvojice se nějakým z běžných lidských důvodů (Lister a Rimmer by mohli vyprávět) nepohodla, a tak nebylo lze prodloužit práva. Nakonec se to podařilo a na trh časoprostorem vrhnul trpaslíkovský omnibus, kterého se prodalo už víc než šest tisíc výtisků. Pane jo. Zase jsem dostal po letech pocit, že mi možná něco uniká, tak jsem se rozhodl, že si pustím aspoň audioknihu skvěle načtenou Kamilem Halbichem, když už ji u OneHotBook vydali.

Název je přátelský. Nekonečno vítá ohleduplné řidiče. Skoro jako by ho vymyslel kříženec Roberta Fulghuma a Douglase Adamse, říkal jsem si jako každý slušný fanoušek mlaskavého tumoru. Pardon, laskavého humoru. To půjde. Určitě jsem měl klapky na očích a bude to vtipné! Zkrátka zábava! Až na to že vůbec.

Vždyť už jen úvodní scéna zachycující planetu Mimas bladerunnerovského typu a spolu s ní dvě lidské trosky v pokročilém stádiu závislosti a těsně před konečnou, kterou není jejich vysněná planeta, ale setkání se zubatou... Popis hry Lepší než život s jejími důsledky, droga, díky které se cítíte jako bůh... Omlouvám se, ale nic vtipného jsem v tom neviděl. Pociťoval jsem jen tíseň, lítost, ochromení. A to od první kapitoly. Emoce, které jsou svatou trojicí celého Červeného trpaslíka.

Zajisté, jedno z pojetí humoru zahrnuje utrpení hlavních hrdinů tak strašné, že se tam kdesi v singularitě, do které je stahuje, promění ve smích. Ale tady tomu tak není. Oba hlavní hrdinové zasluhují lítost. Skutečnost, že spolu zrovna tihle dva zůstanou kvůli rozhodnutí senilního palubního počítače, podle mě není komická ani v nejmenším. Kryton a jeho ženská posádka, o kterou se má starat, aby byla spokojená? Holy, který ví, že je dementní, ale nic s tím nenadělá?

Červený trpaslík se dá v podstatě označit za konstantní noční můru všech hlavních protagonistů. Tedy až na Kocoura. Kocour je vtipný, ale jen protože je kočka a kniha je určená lidem. Trvám na tom, že kdybychom knihu přeložili do kočičího jazyka, budou ta nebohá zvířata při čtení zažívat podobné pocity jako já. Tohle že z nich udělá evoluce? Tohle? Sprchu každou půlhodinu? No dovolte?!

Nemohu popřít, že jsem se tu a tam zasmál. Ale nikdy to nebylo kvůli ději. Vždycky proto, že autoři odvedli skvělou práci. Dialogy odsýpají, ale ani v nich není moc čemu se smát. Jde o depresivní nihilismus kosmických rozměrů, jehož tvůrci jsou více než zdatní řemeslníci. Všechno sedí pevně na svém místě a nic není navíc. Každý z nápadů, kterých je kniha plná, by šetřivější autor vyždímal do jednoho samostatného románu, našli by se i tací, kterým by první díl stačil na pár desítek let živobytí.

Dokonalé je zvládnutí seriality, nestane se, aby jediná zápletka skončila do prázdna (o happyendu už vůbec nemluvě). Při úspěšném dokončení jednoho motivu jsou už postavy pokaždé minimálně po kolena v exkrementech dalších útrap, které jim Grant a Naylor připravili. Být Lister, tak je žaluju, protože ani hlavní protagonista románu Nabarvené ptáče nezažívá tak příšerné věci. Chvílemi jsem si dokonce říkal, že je snad lepší být osobním strážce Miloše Zemana než tohle! Rimmer je sice aspoň mrtvý – ale dokonce i mrtvá postava tu má větší prostor k vývoji než ten ubožák v ušance, který se pro mě zařadil mezi největší tragické hrdiny světové literatury. Vždyť tři miliony let u ledu jsou vlastně to nejhezčí, co se mu v celé knize stane. O tom, co ho všechno čeká s Kristinou Kochanskou, ani nemluvě.

Tady si udělám pauzu na jedinou opravdovou výtku. Rimmer a Lister. To je jako Pat a Mat. Taky nikdy nevím, který je který. Ani po doposlechnutí druhé knihy s názvem Lepší než život (sakra a je to venku) si je pořád pletu. Bude to těmi stejnými samohláskami a souhláskou r na konci. Dvacet let je nejsem s to rozlišit na první pokus a nedaří se mi to ani při psaní tohoto textu. Vždycky se spletu. Což už je ale jen malý nášup ke všemu tomu marasmu, který zažívají v knihách, takže je to asi jedno.

Už jsem přiznal, že jsem slyšel obě zatím vydané knihy – a to i když jsem si říkal, že jedna bude pro informaci stačit. Že možná bude stačit jen půlka. Ale první díl končí přesně v okamžiku, kdy potřebujete vědět, jestli se ze hry Lepší než život dostanou. Navíc chcete vědět i to, jak se tam dostali. Inu, jak už bylo řečeno, serialitu autoři zvládají bravurně. A vlastně i všechno ostatní včetně fyziky.

Občas mi dokonce přišlo, že by knihy Argo mohlo zařadit i do edice Aliter, která se zabývá vědeckopopularizačními texty. V době vzniku si na Trpaslíkovi museli nerdi doopravdy ujíždět, protože jde v podstatě o hard sci-fi – jen jí kdosi, nejspíš záměrně, nalepil na hřbet úplně jiný štítek, aby se lépe prodávala. Za mě jde o husarský kousek, protože Červený trpaslík je všechno možné – ale humoristický román ani omylem. Takže na závěr ještě jednou: tíseň, lítost a ochromení. Navíc přetrvají po doposlouchání ještě pěkně dlouho. Pokud si myslíte, že to unesete, a ještě jste tam za těch dvacet let nebyli, dejte si. Je to kvalitní matroš. Ale neříkejte pak, že jsem vás (i když se zpožděním pár dekád) nevaroval. **Ricarderon**

Rakouské celní úřady

V minulém čísle jsme se zmínili o vydání druhé antologie české SF v japonštině (doslov k ní najdete na straně 21), tentokrát z osmdesátých let, a o trablích nešťastných autorů, když bojovali o své autorské výtisky s naší celní zprávou. Do první antogie zařadila překladatelka Kiyomi Hirano i povídku Jaroslava Haška, a dnes se zdá, jako by tím předznamenala následující dění, přečtěte si ji a posuďte sami. Něco se zkrátka nikdy nezmění.

Přihodilo se mně to neštěstí, že mě před Drážďany na výletě, kdy jsem se potloukal po okolí Drážďan, přejel rychlík.

Byl jsem tak krásně rozmačkán, že to trvalo půldruhého roku, než mne zas důkladně spravili v nemocnici. Určil jsem si, že se vrátím z výletu do Drážďan zpět do Prahy za čtyry dny, ale trvalo to víc jak osmnáct měsíců.

Ostatně jsme všichni v rukou božích, ale já byl kromě toho i v rukou lékařů.

Vypadal jsem hrozně. Co bylo na mně vlastního, dodnes nevím. Vím jen tolik, že osmnáct lékařů s dvaapadesáti asistenty mne uměle sestavovali dohromady. A jak krásně. Obdržel jsem vysvědčení, z čeho jsem opět sestaven, abych mohl žít jako mrzák, a to vysvědčení sestávalo ze čtrnácti stran.

Částečně mně zbyl jen kus mozku, nějaká část žaludku, asi 15 kg mého vlastního masa, půl litru vlastní krve, ostatní bylo všechno cizí kromě srdce, a to ještě bylo sešito z mého a hovězího. Věda lékařská slavila pravé triumfy.

Povrch byl veskrze umělý. To bylo podotknuto také v onom vysvědčení. Byl to krásný případ, jak věda lékařská může báječně, jako ze stavebnicových kamínků skládají děti hrady, udělat z různých částí nového člověka.

Když jsem byl propuštěn, šel jsem se podívat na své pochované zbytky na centrálním hřbitově v oddělení pohřbených částí lidských z nemocnice a pak jsem se odebral na nádraží a jel do Prahy u vědomí, že výletu do Drážďan užil jsem snad nejvíc ze všech turistů, kteří kdy navštívili toto pěkné město.

V Děčíně byli jsme podrobeni na rakouské celnici celní prohlídce.

Když nám vytáhli naše zavazadla a šťourali v nich chvíli, padl pohled jednoho celního úředníka na mne. Mé zvláštní vzezření člověka uměle sestaveného vzbudilo v tomto úředníku dle všeho dojem, že člověk, který takto se dívá, musí být přinejmenším pronásečeč cukerínu. Vypadal jsem jako zmlácený podloudník.

„Ukažte sem kufr," nařídil mně úředník, „a pojďte do kanceláře."

V kanceláři kufr otevřeli, prohledali a nenašli nic podezřelého, když vtom uviděli mezi papíry v kufru vysvědčení, vystavené z nemocnice v Drážďanech a podepsané osmnácti profesory a dvaapadesáti asistenty.

„Člověče," řekli ke mně, když se podívali do vysvědčení, „pojďte nahoru ke správci, takhle nemůžete do Rakouska."

Správce celního úřadu jest velice řádný, své povinnosti dbalý pán. Když se podíval do vysvědčení, řekl: „Vy máte předně, jak stojí ve vysvědčení, zadní část lebky nahraženou stříbrnou plotnou. Stříbro to není puncováno a proto platíte pokutu 12 K, stříbra je 120 g, dle sazby VI a sazby VIII b) čís. § 946 celních předpisů, vědomě jste chtěl nepuncované stříbro přenést, platíte tedy trojnásobnou pokutu, to jest 3 x 12 K = 36 K.

Dále clo ze 120 g stříbra, litera b) a f) g) z roku 1902 po úpravě mezinárodní smlouvy z gramu 10 h, to jest ze 120 g 12 K, pak máte levou kost stehenní nahrazenu kostí koňskou. To budeme považovat za neohlášený dovoz kostí. Tím, příteli, vpadáte do zad rakouskému obchodu se zvířecími kostmi.

K jakému účelu nosíte v sobě cizí koňskou kost? Abyste mohl chodit? Napíšeme tedy do protokolu, že koňské kosti užíváte k účelům živnostenským. Jen se hezky přiznat, milý pane.

Živnostenský účel je velice hezká věc, ale teď se vám nevyplatí, poněvadž my máme velké clo na zatajení ohlášení provozu zvířecích kostí do Rakouska. Platíte 24 K.

Pak tu je zpráva, že vám tři žebra byla nahražena platinovými drátky. Člověče! Vy provážíte do Rakouska platinu? Víte, co vás za to čeká? Třistanásobná pokuta. Jsou-li ty tři drátky ve váze 20 g, činí to 1605 K pokuty. To je od vás trestuhodná lehkomyslnost.

Ale co to vidím? Zde stojí, že část vašich ledvin, a to levá ledvina, jest nahražena ledvinou vepřovou. Milý pane! Vývoz vepřového dobytka z ciziny do Rakouska jest zakázán. Tento zákaz týká se i části vepřů, a proto chcete-li do Čech, musí ledvina zůstat v Německu."

Poněvadž jsem k tomu nesvolil, dlím už po deset let v Sasku a čekám, až agrárníci, neboť jsem sám agrárník, dovolí dovoz vepřů do Rakouska. Pak se vrátím do vlasti.

Jaroslav Hašek

Odposlechnuto na výstavě současného umění

Do těchto konstrukcí může návštěvník vlézt, dokonce si tam může lehnout a na chvíli třeba i usnout, pokud ho však nebude rušit monolog z reproduktorů, z nichž se bude ozývat rytmicky: „Moje tělo není ostrov, který můžete kolonizovat." Jde o součást výpovědi jakési nebinární slečny o tom, jak podstoupila změnu pohlaví, což pravděpodobně nějak souvisí s celkovým zaměřením výstavy či instalace, nebo jak to nazvat. [...]

Ale bůhví. V průvodci výstavou se píše, že „instalace nabízí anatomickou procházku krajinou normativity a útlaku, jíž jsme všichni součástí a kterou v každodenním životě spoluvytváříme svými těly, chováním a příběhy". No, to zní jako docela závažné obvinění. Ale dobře, že to víme. Člověk už by si myslel, že si zašel na výstavu, i když předpokládal, že tam neuvidí asi právě krajinky za ranního rozbřesku. A on se to ocitl v „krajině normativity a útlaku". Kdo by to byl řekl? **Jiří Peňás**

Eva Koťátková: Moje tělo není ostrov. Národní galerie, Veletržní palác, Praha 7. Do 4. června 2023.

Představit si dějiny jako pouhý sled nahodilostí je nad síly lidského ducha. **americký ekonom Robert Heilbroner**

Ty postavy vám nepatří

Na posledním 37. Fénixconu jsme za nakladatelství Fortna měli kromě loutkového divadla na motivy real prediction ještě jedno vystoupení. Přednášku jsme nazvali *Ty postavy vám nepatří aneb Proč (ne)vydávat fanfiction.* Pro název jsme se inspirovali známou kauzou s Lucasfilmem, který protestoval proti tvorbě fanfiction na *Hvězdné války* s erotickým laděním, protože takové příběhy byly podle ní v rozporu s „rodinnými hodnotami", které filmová společnost zastává. „Ty postavy vám nepatří a nemůžete o nich nic publikovat bez našeho dovolení," zaznělo v oficiálním tiskovém prohlášení. Je to krásná ukázka toho, jaké postoje se vůči fanfikcím obecně i ze strany velkých korporací zaujímají.

V úvodu přednášky jsme řekli něco o fanouškovské tvorbě obecně, o právní stránce těchto děl a zveřejňování fanfiction, zabrousili jsme i k příbuzným literárním žánrům, které se do konfliktu s autorským zákonem nedostávají (pastiš, retelling), přestože tvůrčí metoda i práce s předlohou se od fanfiction neliší, a ukázali jsme si i různé přístupy k fanfiction z pohledu literární vědy. Místnost se pomalu zaplňovala, jak se trousili i ti největší spáči ze snídaně. Připraveno jsme měli opravdu mnoho témat, příkladů a provokativních otázek, ale není zde prostor na všechny, a tak vybereme to zásadní.

Jako fanfiction obvykle označujeme vlastní literární tvorbu fanoušků nějakého díla, která z tohoto díla vychází, inspiruje se jím, nebo ho různými způsoby přetváří. Výchozím materiálem, tzv. kánonem, může být jednak literatura (knihy, komiksy), jednak dílo audiovizuální (seriál, film). Fanfiction chápeme jako jednu z aktivit provozovaných v rámci fandomu, tj. organizované subkultury fanoušků fantastiky, postavené na společném sdílení zájmu, a to vedle další umělecké produkce (fanvidea, fanarty atd.), pořádání conů (setkání fanoušků) a vydávání fanzinů (amatérských časopisů). V rámci tohoto široce pojatého fandomu pak existují jednotlivé menší tzv. mediální fandomy, které se zaměřují na konkrétní autory, díla či oblasti. Často nepracují pouze s texty, ale i s jinými médii (filmy, seriály, komiksy, anime/manga, divadelní hry, muzikály, počítačové hry). Fanfiction si totiž zakládá na tom, že utváří komunitu. Ta pak ovlivňuje celý tvůrčí proces, dává zpětnou vazbu autorům, kterým fanoušci (čtenáři) navrhují, jak má dějová linie pokračovat apod. Texty se totiž objevují (a jsou tak i psány) zpravidla na pokračování.

Nyní se samozřejmě můžeme dotazovat, zda je to skutečně ustálená tvůrčí metoda a zda je prostředí internetu nedílnou součástí geneze textu, nebo to byla prostě nutnost kvůli přísné ochraně autorských práv. Budeme-li hledat odpověď v literární teorii, dostaneme se k potenciálnímu vymezení fanfikce jako svébytného literárního žánru. Tady se můžeme opřít o definiční pokusy Veroniky Abbasové v knize *Fanfikce – ženská literatura nového věku*. Fanfikce podle ní je text derivovaný z jiného textu, jehož dominantu tvoří intertextový vztah ke kánonu; vzniká jako texty fanoušků v rámci fandomu a jako neautorizované dílo nepřináší svým autorům žádný zisk. Připadá mi, že s tím si ale tak úplně nevystačíme. Já sama se však přikláním k přístupu, který představuje Doležalovo pojetí fanfikce jako postmoderního „přepisu". Tento přední literární teoretik ve své knize *Heterocosmica: Fikce a možné světy* definoval tři typy přepisu, přičemž samotný proces označuje jako „transdukci". Pod tímto pojmem si představuje nekonečný řetězec konstrukcí a rekonstrukcí fikčního světa, přetvářející čtenáře v autora, který z rekonstrukce fikčního světa vytváří vlastní konstrukci a buduje tak svět následný.

Prvním typem Doleželova přepisu je „paralelní svět", což znamená, že se nový text v podstatě stává paralelou původního příběhu, ale je umístěn do jiného časového a/nebo prostorového prostředí, nejčastěji do současného politického nebo kulturního kontextu. Tento způsob přepisu je uplatněn v hojném počtu fanfikcí a spadá do kategorie „Alternative Universe". Pro příklad si uveďme třeba film *Upír Nosferatu* jako převyprávění Drákuly, který je zasazen do jiného času a místa, ale původní děj je zachován. Doleželův první typ přepisu je také pojímán jako retelling.

Druhým typem přepisu je „doplnění světa", kdy nový text představuje rozšíření originálního světa, a to pomocí různých doplnění do původní struktury. Zvětšuje rozsah původního světa tím, že zaplňuje mezery, konstruuje prehistorii nebo posthistorii apod. Tento typ přepisu je pro fanoušky přitažlivý, protože tím, že vhodně přizpůsobí nový text originálu, prokáže míru autorova citu pro původní dílo. Do této kategorie patří fanfikce s označením „Missing scene", „FutureFic", „Next generation". Tento typ je obvykle vytvářen v souladu s kánonem, avšak může být stavěn a rozšiřován z dalších úhlů a hledisek, které není původní text schopen zahrnout. Jako příklad si můžeme uvést román *Scarlett* od Alexandry Ripleyové, jež představuje pokračování otevřeného konce *Jihu proti Severu*.

Posledním typem je „mutace", ta konstruuje odlišnou verzi původního světa, přetváří jeho strukturu a předělává jeho příběh. Tento typ vystihuje asi největší část fanfikcí, protože nevyžaduje důsledné sledování originálu a vnitřní propojenost příběhu s pretextem (kánonem), ale nechává fanouška vychutnat si vypůjčený fikční svět. Konstrukce odlišné verze se také označuje jako „Alternative Universe". Když budeme hledat příklad, nemusíme složitě pátrat v paměti, vždyť kdo by neznal román *Širé Sargasové moře*? Jeho autorka Jean Rhysová zřejmě netušila, když román o událostech, jež „předcházely" romantickému svazku mezi majitelem thornfieldského panství Rochesterem a chudou vychovatelkou Janou a vedly k nešťastné postavě „šílené ženy v podkroví" psala, že je to v podstatě fanfikce...

Co mě při brouzdání literárně-vědnou literaturou opravdu zaujalo, je myšlenka německé slavistky Renate Lachmannové, představující fanfiction jako literární „médium", které na základě intertextových vazeb udržuje kulturní paměť. Samozřejmě se také můžeme bavit o tom, jak fanfikce vzniká, kdo jsou její tvůrci (resp. tvůrkyně), jaké má různé typy a varienty, jakými tagy a shipy podle vztahů mezi postavami či posunů oproti kánonu se dá označovat atd. Samostatnou problematikou je slash proud, případně další specifické motivy. Neopomenout

bychom neměli ani sociologický pohled, v rámci kterého prostřednictvím fanfikcí promlouvají potřeby marginalizovaných skupin. Velkou roli v přijetí fanfikce jako něčeho nepodřadného hrají i názory autorit. V tomhle ohledu je však více kritiků než zastánců. Známe např. názory George R. R. Martina, přičemž mezi jeho nejoblíbenější patří obvinění, že fanfiction nevytváří nic originálního, pouze „parazituje" na výtvorech někoho jiného. Přirovnává je k „pytlákům", kteří kradou u velkostatkářů, resp. vlastníků půdy (rozuměj mainstreamové autory a hlavně produkční společnosti knih a filmů). Podobně mu zpočátku přizvukoval i Orson S. Card, než otočil, začal fanfikce podporovat a dokonce si sám střihl i jeden retelling.

Právě retelling můžeme považovat za sestru fanfikce (nebo za jeden ze způsobu transformace, tedy metody, jakou se z původního textu – kánonu – derivuje text nový: převyprávěním, doplněním „bílých" míst, změnou perspektivy/vypravěče, alternativním dějem, přesunem příběhu do jiných kulis, uplatněním principu euhemerizace atd.) Principiálně ale všechny deriváty, ať už se bavíme o fanfikcích, retellingu, pastiši či parodii, spojuje stejný znak, a to nepopiratelná závislost na originálním (původním) díle. Můžeme namítnout, že třeba parodie může čtenáře pobavit i sama o sobě, s tím lze do jisté míry souhlasit, pokud se nejedná o kontextový, resp. metatextový humor. Část vtipů tohoto druhu vám bude prostě unikat, pokud nebudete znát původní dílo, nebo neodhalíte právě onu vazbu, ať už ji vytváří komický účin nebo něco jiného. Prostě si parodii neužijete v úplnosti, stejně tak si neužijete retelling, pokud neznáte původní příběh (pohádku, pověst, kanonické dílo), ani pastiš, když netušíte, co se snaží jeho autor dokonale či méně dokonale napodobit, a v neposlední řadě ani fanfikci, když nemůžete porovnat, jak moc se podařilo jejímu autorovi či autorce původní dílo ozvláštnit či doplnit, a přitom zachovat původní styl, děj, reálie a postavy.

Když to shrneme, dá se říci, že fanfiction, parodii, pastiš a retelling odlišuje vztah k původnímu dílu. Vztah tu vždy je, pokud jde o „derivativnost", vždy jsme schopni identifikovat předlohu (inspirační zdroj). A pak je tu ještě vztah autora k předloze. Fanfikci charakterizuje silná citová vazba k původnímu dílu. Parodie vyžaduje, aby čtenář měl o zdrojové próze alespoň povědomí. Pastiš se bez obojího obejde: autor nepotřebuje výraznější emotivní spojení s předlohou a čtenář s ní ani nemusí být obeznámen. Retelling taktéž není o emoční vazbě autora na předlohu, spíš mu dává prostor k experimentování. Jak tedy rozpoznat pravou fanfiction? Klíčem k rozlišení „plnokrevné" nespoutané fanfiction a samostatného díla, které je přiznaným pastišem nebo jinak inspirovaným textem (retelling), může být i zvyk, že autor použije zpravidla občanské jméno, nikoli nick.

Největší debata se už během přednášky samozřejmě strhla kolem legislativních omezení a možností, jak je obejít, resp. jak je neporušit. V záležitostech ochrany práv autorů se řídíme tzv. Bernskou mezinárodní úmluvou z roku 1886, jejíž hlavní zásady obsahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském. Ten rozděluje práva autora k jeho dílu do dvou skupin – na práva osobnostní a práva majetková. Práva osobnostní jsou spojena s osobou autora. Autor se jich nemůže vzdát, nemůže je převést na jinou osobu a jeho smrtí zanikají, zatímco majetková práva mohou být předmětem dědictví. V případě fanfiction, které vychází z děl již zemřelých autorů (např. J. R. R. Tolkien), k zásahu do osobnostních práv autora už docházet nemůže. Do osobnostních práv patří zejména právo autora rozhodnout o zveřejnění díla, právo vyjadřovat svoje autorství a právo na nedotknutelnost díla. Chráněn je název díla a jména postav, avšak holý námět, tedy myšlenka, postup, metoda, nápad, a také prostá faktografie nemají charakter autorského díla a ochrany nepožívají. Tudíž samotné zasazení vlastní povídky do prostředí fiktivního světa, který odpovídá světu původního díla, není porušením autorského práva. I ochrana samotných postav (charakterů) není automatická - podle experta na autorské právo Aarona Schwabacha je rozhodující např. to, jak podrobně je postava charakterizována, zda neslouží jako pouhý nástroj, pomocí něhož je příběh vyprávěn. V takovém případě ochrany taktéž nepožívá.

Druhou skupinou autorských práv jsou práva majetková, týkající se veřejného šíření díla (rozmnožování, rozšiřování, pronájem, půjčování, vystavování a sdělování veřejnosti). Majetková práva jsou Bernskou úmluvou chráněna 50 let od smrti autora, česká právní úprava přiznává ochranu dokonce po dobu 70 let. Fanfiction může být v konfliktu právě s právem autora na šíření díla na veřejnosti. A pozor, zdaleka nejde jen o šíření tiskem, ale rozumí se tím také zpřístupňování díla prostřednictvím internetu, a to i v případě, že dílo je přístupné pouze části uživatelů (např. na základě znalosti hesla, členství apod.) Bezplatné zveřejňování na internetu nevylučuje ani případné nároky autora kánonu na náhradu škody (ušlého výdělku), která mu porušením autorského práva vznikne.

Pokud bychom tedy vykládali ochranu autorských děl úzce, měla by fanfiction pramalou šanci na publikování. Je tu jedno možné východisko – za užití díla podle autorského zákona se nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského či obchodního prospěchu. V tomto smyslu lze fanfiction považovat za naplňování osobních potřeb, pokud si ji fanoušek vytvoří pro své vlastní potěšení. Jestliže tato tvorba sama o sobě nemá ekonomickou povahu, lze proto dojít k závěru, že skrze ni nemůže docházet ani k zásahu do majetkových práv autora původního díla. Ovšem majetkový prospěch z volného užití cizího díla nesmí být ani nepřímý, tedy spočívající např. v tom, že autor/ka fanfiction by měl/a příjmy z reklamy umístěné na stránkách, kde je dílo zveřejněno.

V celé problematice vydávání fanfikcí hraje důležitou úlohu také postoj autorů kanonických děl k literární produkci fanoušků. Tyto postoje lze rozdělit do tří základních skupin. K první skupině řadíme autory, kteří z různých důvodů s fanfiction nesouhlasí, nepodporují ho, ale ani netolerují, a nejraději by veškerou fanfikci vycházející ze svého díla zakázali (George R. R. Martin, Diana Gabaldonová, Orson S. Card, Anne Riceová). Diana Gabaldonová, autorka ságy *Cizinka*, se dokonce nechala slyšet, že fanfikce jsou „nemorální" a „zcela jistě nelegální". Ovšem pravda to není, protože fanfikce v USA ilegální rozhodně nejsou, jen i tam platí přísná ochrana autorských práv a fanfikce jsou tolerovány, pokud nepřináší jejich autorovi žádný zisk.

Druhá skupina autorů je k fanfiction tolerantní (Joanne K. Rowlingová, Neil Gaiman, Andrzej Sapkowski), příp. tuto tvorbu dokonce podporují, ale jen za určitých podmínek (např. se nesmí jednat o tzv. „X-rated stories", to znamená příběhy nevhodné pro čtenáře mladší 18 let). Do této skupiny spadá i autorka ságy *Stmívání* Stephenie Meyerová, přestože přiznává, že psaní fanfiction považuje za ztrátu času, a frustruje ji, že autoři místo toho nevěnují energii a talent budování vlastních příběhů. Tato autorka se musela navíc smířit s tím, že její bývalá fanynka Erika L. Jamesová oficiálně vydala *Padesát odstínů šedi*, tedy dílo, které primárně vzniklo právě jako fanfiction na Stmívání, a sklidila mimořádný úspěch. Nutno ovšem podotknout, že Jamesová z obavy z nařčení z plagiátorství vymazala před vydáním knihy původní fanfiction ze svého webu a změnila jména protagonistů a další prvky.

A pak zbývají autoři, kteří fanfiction přímo podporují a své dílo poskytli k volnému použití (Howard P. Lovecraft, Robert E. Howard, Arthur C. Doyle). Svůj souhlas mohou udělit formou veřejné licence, nebo ho vyjádřit nějakým jiným způsobem, který má charakter písemného sdělení. Je-li dán obecně vyjádřený souhlas autora původního díla, fanfiction by nemělo být považováno v tomto směru za protiprávní, zejména by nemělo být cílem veřejnoprávní represe. Otázkou však zůstává, jak se zachovat, pokud se autor nevyjádří tak ani tak a už není naživu, ale od jeho smrti ještě neuběhla zákonem stanovená lhůta. Můžeme se prostě rigidně řídit zákonem, ovšem čekat 70 let na vydání je pro fanfikci, vázanou na současné fenomény, sebevraždou.

V celé záležitosti vydávání fanfiction se de facto do konfliktu dostávají dva principy. Jedním je právo autora požívat plody své práce a druhým je svoboda tvořivého projevu. Při řešení tohoto konfliktu se používá tzv. princip proporcionality. Lidskoprávní judikatura v ČR (nakonec i u Evropského soudu pro lidská práva) považuje právo na svobodu projevu jako silnější, a to i na úkor omezení majetkových práv držitelů autorských práv. Legální výjimku z ochrany autorských práv mají pouze parodie, ty mohou vyjít bez problémů, a od roku 2023 také pastiše. A pak už zákon mlčí a mnohdy i dost mlží, odvolává se na tzv. trojstupňový test, aniž by to bylo někde pořádně vysvětleno (a který lze jen obtížně překonat). Z analýzy postojů expertů na legislativu vyplývá, že pohledem autorských práv jsou paradoxně méně problematické fanfikce, které nerespektují původní dílo a co nejvíce se od něj odchylují (mění jeho charakter, místa a čas, kde se děj odehrává, využívají vlastní postavy). Naopak, čím více se fanfikce drží předlohy, tím je problematičtější!

Přiznejme si, že moderní umění v posledních čtyřiceti letech překračuje v mnoha ohledech hranice (jak ty geografické, tak kulturní a legislativní) a vyvolává potřebu řešení situací, na které před sto lety nikdo nepomyslel. Především fanfiction patří k novodobým fenoménům, a tak se zdá celkem logické, že se legislativa ještě nestihla přizpůsobit. Jenže pravda to tak úplně není. Fanfikce a další „derivované" útvary mají své předchůdce už hluboko v historii. Fanfiction se objevila v 60. letech 20. století v souvislosti s fenoménem Star Trek a s příchodem internetu se masově rozšířila. Silné mediální fandomy jsou soustředěny například kolem seriálů Star Trek a Doctor Who, filmové ságy Star Wars a z literární oblasti či obou médií dohromady (knihy a filmy) pak kolem japonských komiksů, Sherlocka Holmese, Středozemě J. R. R. Tolkiena nebo Harryho Pottera. Rozmach asi nejpopulárnější potterovské fanfikce spadá do období 2005–2007, tedy doby zásadního rozvoje osobních blogů. Opravdový kult pro fanfiction ale představuje série *Stmívání*. A jak to bylo u nás? Nejprve se objevila díla na přímou objednávku nakladatele (resp. se čtenáři dožadují dotvoření otevřeného příběhu, který původní autor nestihl před smrtí uzavřít). Takovým příkladem je dokončení nedopsaného čtvrtého dílu *Osudů dobrého vojáka Švejka za světové války* (vč. dalších pokračování) z pera Karla Vaňka (1949), jedná se však o pastiš.

K českým autorům populárních holmesovských pastišů patří např. Rudolf Čechura, Martin Petiška (pod pseudonymem Martin P. Edwards) a Petr Macek (pod pseudonymem Mackenzie Peterson). Velkou oblibu si získaly pastiše na dílo Roberta E. Howarda o Barbarovi Conanovi (známé „conanovky"). Zpracovala je celá řada autorů, u nás třeba Leonard Medek. Conanovky psalo i mnoho dalších českých a slovenských autorů včetně Vlada Ríši. Příkladem záměrné parodie v ediční řadě howardovských pastišů je román *Conan: Vrah králů* z pera Jaroslava Mosteckého. Conanovské pastiše obsahuje sborník *Conan v bludišti zrcadel* (Straky na vrbě, 2001) nebo celá ediční řada nakladatelství Poutník. A bezpochyby je potřeba připomenout také sérii českých pastišů na Garenova Marka Stonea.

Pastiše si tedy už svou cestičku vyšlapaly. Za první českou fanfikci můžeme považovat Červinkovo pokračování *Rychlých šípů* z roku 1988. Pak dlouho dlouho nic... Fanfiction zůstávala poněkud opomíjena. To platí nakonec dodnes. Tento útvar se u nás zatím knižně téměř nevydává, a tak dál zůstává skryt v temných zákoutích internetu. Svým tvůrcům i čtenářům nabízí otevřenost, diverzitu, bezpečný prostor, a to i v případě, že jejich menšinová identita v oficiálním literárním kánonu tolik prostoru nenašla. Není třeba zapírat, že některé texty jsou špatně napsané a je utrpením pročíst jen prvních pět vět, ale spousta z nich jsou mistrovská díla talentovaných vypravěčů či vypravěček. Díky tomu fungují dokonale jako návrat do oblíbeného světa, který s poslední knihou ze série skončil, a umožňuje uspokojit potřebu setrvat v něm o něco déle. O to přece ve fanfiction jde především – prodloužit si pobyt v oblíbeném světě,

prožít dobrodružství s jeho hrdiny a přidat i něco ze sebe – a stát se tak součástí příběhu.

Můžeme však pozorovat, že fanfiction prochází v poslední době procesem určité legitimizace, který ji z marginální „amatérské" tvorby povyšuje na kulturní fenomén. Jedná se o tak populární příběhy, že to jejich autory či autorky motivuje se je pokusit publikovat. Obvykle stačí změnit jména postav a upravit příběh tak, aby nedošlo ke krádeži duševního vlastnictví – a máme tu najednou velké množství knih, které byly původně inspirovány jinými díly nebo vznikly jako fanfikce (viz příklad Padesáti odstínů šedi, který ale zdaleka není jediný). Naděje pro všechny autory fanfiction, kteří aspirují k publikování mimo internet, jsou tím pádem mnohem větší. I *Sauronova nevěsta*, kterou vydalo naše nakladatelství, je takovým pokusem. Román napsala Emma Surdu, zatím nepříliš známá autorka česko-rumunského původu. Troufale ponechala zeměpisné názvy i jména postav, pohrála si však s jejich charakterem i osudy. Za hlavní hrdinku si zvolila mladou dívku a její perspektivou pak dochází k retellingu původního příběhu a k pokusu o sequel, tj. vystižení dalšího vývoje po porážce Saurona. Na tomto příkladu jsme především chtěli demonstrovat, jak lze fanfiction vydat, byť nekomerčně a s dodržením několika přísných zásad. Otvíráme tak možnou cestu pro autory fanfiction, jak vyjít tiskem, pokud po tom touží.

Pokud jde o záměr vydat knižně fanfiction českého autora či autorky tak, jak byla napsána, tedy bez přejmenování postav či jiného „maskování", není samozřejmě tak úplně nový. Už v roce 1999 vyšla první novodobá fanfikce *Blackout* z pera Jana Kovanice u nakladatelství Grada (a dočkala se reprintu v 2011 u Epochy). Je to příklad fanfikce, která vychází se souhlasem autora kanonického díla – Ondřeje Neffa. V režimu parodií se objevily hned dvě, které se odehrávají ve světě Středozemě: *Skřetí spár* Michala Špačka (Epocha, 2008) a *Tajemství Morie* Vladimíra Šlechty (Brokilon, 2015). Jelikož však nejsou deklarovány jako fanfikce, je otázkou, jak přiřazení do této kategorie pojímat. Nespornou fanfikcí je povídková sbírka *Star Trek kusy*, kterou sestavil editor Albert Balatka (Laser-books, 2019). A pak tu máme trojici čistokrevných fanfikcí, které ale nevyšly u žádného nakladatelství. Svým břitkým humorem zaujala fanoušky povídková knížka Terezy Tess Kovanicové s názvem *Invaze rušivých elementů*, označovaná jako crack fikce, se zřetelnými odkazy k mediálnímu fandomu Harryho Pottera. Značnou popularitu si získala i sleshová fanfikce *Elysejský klíč* autorky **Alice O'Really**, a to díky impozantním rozsahu 318 tisíc slov, zveřejněnou pouze elektronicky na platformě Wattpad (2017). Představuje zřejmě nejznámější česky psanou **harrypotterovskou** fanfikci a myšlenkově na něj navázala řada dalších autorů. Sama autorka rok na to zveřejňuje druhý díl s názvem *Stopy šelmy*.

A třetí, čistě tolkienovskou fanfikcí je román *Okno na východ,* vydaný v roce 2021 samonákladem pod nickem Eleanor Hay. Toto dílo, přinášející příběh elfské kovářky, která v Eregionu pracovala s Annatarem (Sauronem) a propadla jeho vlivu, koluje neoficiálně po fandomu a v tuto chvíli je nedostupné. V knihovnách není, v knihkupectvích o něm nevědí, ISBN přidělené nemá, a tak ho nelze za oficiální vydání počítat, spíš za výtisky pro osobní potřebu (což samozřejmě není protizákonné). Pozoruhodná je zdánlivá motivická příbuznost s naší knihou, nicméně v *Sauronově nevěstě* na vás čeká kdejaké překvapení a samotný název je takovým malým easter eggem, takže se nenechte zmást – víc ale prozrazovat nebudeme! Budeme-li počítat oficiální vydání (s ISBN a dalšími náležitostmi) a ne samonákladem, je *Sauronova nevěsta* opravdu unikátní. Záměrně nechávám stranou zahraniční produkci fanfiction, např. Jeskovův *Poslední Pán prstenu*, který se taktéž (byť ne moc zdařile) pokouší o alternativní pohled na Válku o Prsten, a to z pohledu umbarského lékaře doprovázeného skřetím válečníkem. Podobně jako *Sauronova nevěsta* si klade provokativní otázku: Co když se všechno neodehrálo tak, jak to pan profesor popisuje? Dějiny přece píšou vítězové! Takové čtení je ovšem jen pro odvážné a skalní fanoušky musí obdobné spekulace dost popuzovat. Přesto doufáme, že tento náš průkopnický čin pomůže zahájit regulérní diskusi na téma vydávání fanfiction. Opravdu uvítáme možnost sdílet zkušenosti a názory na tuto problematiku. Zajímáte-li se více o fenomén fanfiction v širším kontextu, doporučujeme doslov *Sauronovy nevěsty,* na jehož sestavení se se mnou podíleli Františka Vrbenská a Jan Hloušek, zde je vše přehledně a srozumitelně vysvětleno.

Zuzana Hloušková

Odposlechnuto

Je to vlastně paradox: levice je všude plno, v redakcích, v posluchárnách, na univerzitních katedrách, v institucích. Jenom není tam, kde by ji člověk čekal. U lidí, kteří mají dost dobrých důvodů zaplnit Václavák a čekat, kdo se jim postaví do čela a něco správného jim řekne. Možná čekají, ale nedočkají se – za to si pak na sociálních sítích přečtou, že jsou dezoláti a fandí Rusku. Třeba pak začnou.

Jiří Peňás

Ráda vyprávím historku o jednom mém známém, který učí na Harvard Law School. Potkali jsme se kdysi v Budapešti na jedné konferenci. On – katolický integralista, tradicionalista, příznivec Carla Schmitta, zkrátka reakcionář jak z učebnice. Iliberalismus, stavovský stát, autoritativní vláda pod kuratelou katolické církve atd. Mimochodem, jeho manželka je Japonka, a to se na něm taky podepsalo... Myslím, že v létě 2020, kdy byla obrovská vlna vyhazování soch i lidí odevšad, jsme si chvilku psali o tom, co se u nich děje. Ptala jsem se, jak to vidí. V té době v jeho okolí různí liberální či levicoví profesoři a teaching assistants byli vyhazováni, nebo sami odcházeli a anonymně si stěžovali Bari Weissové, že se to nedá. Vzpomínám si, že jsme se bavili o Davidu Shorovi, politickém stratégovi demokratů (samozřejmě he/him), kterého vyhodili z práce, protože na Twitteru retweetoval práci nějakého černošského profesora o tom, že hořící ulice demokratům ve volbách spíše nepomáhají. Tak jsem se ptala, jak to zvládá a kdy případně čeká vyhazov, a on mi odpověděl: „Zatím je vše v pořádku. Jsem tak daleko od jejich standardů, že ani nevědí, jak na mě reagovat."

Lucie Sulovská

Sláva Ukrajině!

Ukrajinští kozáci, intelektuálové i vnadné krasavice ostošest řežou ruské vetřelce. Zatím v bláznivém steampunkovém komiksu, kde Lenin s Trockým verbují armádu bolševických zombie.

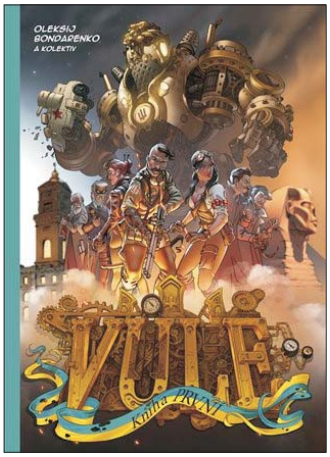

Přestože navzdory velké české podpoře ukrajinských umělců tu novinek z ukrajinské literatury vyšlo stále trestuhodně málo, jedno překvapení přinesl komiks. V nakladatelství Argo totiž objevili sérii *Vůle*, kterou od roku 2018 ve zjevné reakci na okupaci Krymu a tou dobou zdánlivě neškodné potyčky na Donbase začali psát a kreslit přední ukrajinští tvůrci. Na obálce českého vydání je uveden pouze kreslíř a scenárista Oleksij Bondarenko, v tiráži ale najdeme dalších pět scenáristů. Kromě Bondarenka, který se ujal hned té první, jednotlivé kapitoly postupně nakreslili Maksym Bohdanovskyj, Oleksandr Opara a Oleksij Ščerbak. Posledně jmenovaný nicméně v tiráži uveden není, přestože čtvrtá a v tomto svazku také poslední kapitola je delší než všechny tři předešlé dohromady. Kdo chce celý projekt, který se od první kapitoly z roku 2018 docela významně rozrostl, poznat podrobněji, může se podívat na web **thewill.com.ua**, kde najde nejen druhý díl *Vůle*, ale také další komiksy, které kyjevští (protože zde je centrála nakladatelství i celé tvůrčí skupiny) autoři připravili.

Na úvod je dobré konstatovat, že jde o komiks přiznaně, byť dosti punkově vlastenecký. Ani rok vydání nebyl náhodný – v tu dobu uplynulo přesně sto let od vyhlášení Ukrajinské lidové republiky, která ovšem existovala pouze rok, než bolševická Rudá armáda v roce 1919 dobyla Kyjev a ukrajinský odpor se rozdrobil. Právě v této době se příběhy série odehrávají, ovšem jde o historii alternativní, kde sice poznáme některé skutečné vůdce Ukrajinské lidové republiky (zejména hetmana Skoropadského) či tehdejšího vůdce největší partyzánské skupiny, anarchokomunistu Nestora Machna, ale také se mezi nimi pohybují kyborgové, obří roboti, mágové a zombie. Bondarenko a spol. vytvořili bláznivý steampunkový svět plný překotné akce a pokleslých rekvizit.

Zejména první příběh je skutečně nárazem na hranice srozumitelnosti, zvláště pro čtenáře neznalé ukrajinské historie – smyšlené i historické postavy se tu míhají v divokém tempu, moc se toho tu nevysvětluje a když, tak v krkolomných pozicích a situacích. Ale pak se děj trochu zklidní a ve čtvrté, nejdelší kapitole, se začíná rozvíjet příběh na pomezí fantasy a hororu, kdy se nesourodá skupinka hlavních hrdinů snaží zastavit agresivní nekromanty Lenina a Trockého. Co je ale zásadní, všichni hlavní hrdinové včetně pohledné polské špionky bojují v divoké válce proti Rusům, respektive bolševikům, kteří si chtějí Ukrajinu podmanit a neváhají k tomu použít armádu nemrtvých.

Vlastenecká linka včetně odkazů na současnost (hlavní hrdina Maksym Kryvonis má na rameni trojzubec z ukrajinského národního znaku, který ale vznikl až v roce 1992 a většina světa jej dobře zná ze Zelenského mikin, v nichž denně promlouvá na kameru; kromě toho se tu objevují i výzvy na osvobození Krymu) sice příběhu dominuje, ale jinak jde o univerzálně srozumitelné steampunkové dobrodružství, které by stejně tak mohlo vyjít v nějakém velkém francouzském nakladatelství; kresbou se ostatně Ukrajinci svým francouzským kolegům dosti podobají.

Kdyby je brzy angažoval někdo z Dargaudu nebo Dupuisu, moc bychom se nedivili, protože zejména Bondarenko a Ščerbak mají suverénní rukopis, expresivně realistický, přičemž neváhají vyšvihnout zábavnou karikaturu. Jen málokdy se drží nějaké pevné skladby oken, ta jsou různě našikmo, nesouměrná a překrývající se, což posiluje dojem zmatku – a dynamiku scén. Jejich kolegové Opara a Bohdanovskyj jsou oproti tomu konvenčnější a střízlivější; u Bohdanovského některé postavy působí snad až trochu prkenně.

Vůle je série, která má parametry evropského komerčního komiksu, jemuž se u nás blíží jen Petr Kopl a málo plodný Michal Suchánek. Počítačoví hráči už dobře vědí, že na Ukrajině před válkou vznikalo mnoho zajímavých a úspěšných počítačových her, a nyní se nám Ukrajinci představují také jeho zdatní komiksoví tvůrci. Těžko říct, zda by se nakladatelství Argo odhodlalo k vydání *Vůle*, i kdyby Putin před rokem Ukrajinu nenapadl. Jisté nicméně je, že díky té hnusné zákeřné válce můžeme v Česku poznávat pozoruhodnou a nečekaně profesionální uměleckou i popkulturní tvorbu.

Pavel Mandys / iLiteratura.cz

Oleksij Bondarenko a kol. autorů: Vůle. Přel. Ester Kadlecová, Argo, Praha, 2023, 144 s.

Odposlechnuto

Sledujeme stále rychlejší vývoj od „Tak to není, jste konspirační teoretik“ k „Občas to tak je a vy jste rasista/sexista/homofob/hloupý, že tomu věnujete pozornost, protože na tom nezáleží“, než nakonec dojde na „Je to tak a je moc dobře, že to tak je.“

Daniel Kings

Celé roky jsme se chybně domnívali, že s tím, jak se bude Čína ekonomicky otvírat, bude se nám stále více podobat. Podívejme se ale, kam jsme dnes došli. Začali jsme centrálně plánovat včetně masivních dotací různým odvětvím a nyní navrhujeme drakonická omezení svobodné výměny informací. Vlastně to vypadá, že se pomalu my začínáme podobat Číně.

Fareed Zakaria

Nová pravice nabírá na síle ne proto, že by sociální demokraté dělali levicovou politiku, ale proto, že levicovou politiku nedělá nikdo. Řeší se gender a utápíme se v politice identity.

Robert Pfaller, rakouský levicový filozof

Invaze uchvatitelů těl

Jinozemci imitují lidi, ale ne emoce: podobně se dá zjednodušit myšlenka románu *Invaze uchvatitelů těl*, který v padesátých letech napsal Jack Finney.

Neznámí mimozemšťané zde uměli předstírat a nahrazovat tělo člověka, ba jeho vzpomínky; city ani nahradit nezkoušeli. Proč? Nevyskytují se v jejich portfoliu, jsou pod rozlišovací schopností potvor. Neznají skutečnou ctižádost, ambice, neznají strach, ale ani naději, touhu a okouzlení něčím, co lidská bytost vnímá jako krásu. V tom směru invaze na Zemi nevyšla a duplikace pokulhávaly. Proměna se chovala nestabilně, protože nebyla s to držet formu a krok. Nebo jenom chvíli, nikoli donekonečna. Nápodoby hostitelů svedly žít maximálně pět let.

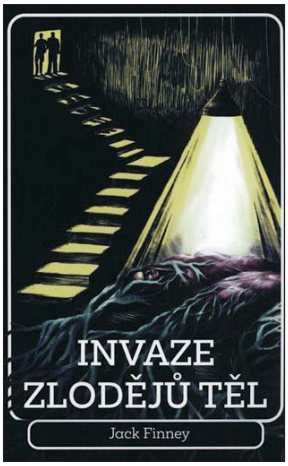

Na Zemi tu zaútočily jakési SPORY a lidskými ústy se posléze klidně přiznávají, že už vylidnily Lunu, ba Sluneční soustavu. Zhoubnou mocí se zničujícím stylem vlívají nejen do inteligentních pidižvíků zde na Zemi, ale do veškerých obyvatel hvězdných těles. Do všeho živého; a když to pomyslně sežerou, nechají se SPORY unášet kosmem dál – a dál. Jsou parazity. Kdož ví: snad těmito skoky přežijí až do úplného konce vesmíru.

Román je napsaný čtivě a relativně věrohodně a ještě umí čtenáře jen tak bokem obvinit, že si Zemi ničí sám. Kácí pralesy atd. – Jack Finney ovšem bydlel v Kalifornii a vlastně blízko Hollywoodu, a tak se vetřelci nejprve plánují rozmnožit po severu jmenovaného státu.

Nato po veškerém západu USA a... „Není v tom zlý úmysl," říká jedno z monster v podobě člověka hlavnímu hrdinovi, který je lékař. „Nenáviděl jste snad bizony? Vy jste je nevyvraždili z nenávisti. I my musíme pokračovat jen proto, že musíme; už je taková povaha zvířete."

Myšlenka knihy je samozřejmě od základu paranoidní a jeden způsob čtení tu máme, když si představíme, že pouze sledujeme myšlenky paranoika. Jeho vizi. Podobně nemocný má pocit, že se staly skutečnosti, které se nestaly, a že cizinci zaplavili svět, jej svírající. Paranoik trpí, upozorňuje a domnívá se, že vnímá správně. Líčil by nám asi to samé, co je vylíčeno v knize.

Proti tomuto psychiatrickému čtení stojí ale dlouhá řada hmatatelných faktů, takže si rovnou řekněme, že nečteme diagnózu, ale regulérní sci-fi horor. Dnes navíc klasický. Nemění to nic na tom, že je text taky metafora, alegorie o okorávání lidí. U některých jsou přece emoce vykleštěny a kataklyzma možná mohlo dostal impulz z kosmu, říká se tu, ale každopádně dřímá v nás.

Snad nejlépe ze všech filmů let padesátých odrazila adaptace tohoto románu McCarthyho éru. Chvíle, kdy se Američané báli „vnitřních" komunistických agentů. A příběh ukazuje: nikoli každý jsme ideální vnímatel, protože děti to zvládají lépe. A ne? Postřehnou drobné změny na blízkých, na rodičích... Reagovaly by na invazi první, i na tu pomyslnou.

Román i film inspirovaly mj. Levinovo známé dílo *Stepfordské paničky*, ale při pohledu časem na opačnou stranu nelze ignorovat, že taky předtím tu něco podobného bylo. Hlavně Heinleinův román *Páni loutek* (1951, česky 1992), jehož filmovou verzi propojuje s adaptacemi *Invaze* obsazení Donalda Sutherlanda. Objevil se, pravda, teprve v druhé z filmových verzí Finneyho předlohy.

Walter Bradden Finney (1911–1995) se stal laureátem *World Fantasy Award* (1987) za celoživotní dílo a po dvou – dnes už klasických – hollywoodských variantách jeho knihy (1955, 1978) přišly do kin ještě dvě (1993, 2007), už méně podařené. Zfilmovány byly ovšem také četné další autorovy prózy, a to nejen fantaskní. Začínal jako autor detektivek a pod titulem *Útěk ze San Quentinu* vyšel česky po převratu (1992) jeho román *Dům čísel* (1957), zfilmovaný (také už) roku 1959. Není špatný a stejně kvalitní jako *Invaze uchvatitelů těl* je ostatně dvojice Finneyho románů o cestách do minulosti, ve kterých se hlavní postava pokouší – mj. – i zabránit první světové válce (takže nepřímo druhé); jde o knihy *Time and Again* (1970) *a From Time to Time* (1995), přičemž cestování časem – od éry němého filmu až do dneška – je rovněž námětem Finneyho románu *Marion's Wall* (1973), zfilmovaného roku 1985 pod názvem *Maxie.*

Další jeho kniha *Woodrow Wilson Dime* (1968) je o vstupování do různých paralelních světů; obdobným tématem se obírá u nás dobře známá jeho povídka O *ztracených lidech* (1955, česky 1985), kde se specificky vysvětluje i zmizení spisovatele Ambrose Bierce. Ale ještě do Hollywoodu, bez kterého by se tento román neproslavil... První z dvou klasických verzí točil šikovný Don Siegel, u něhož se učil sám Samuel Peckinpah. Právě ten pomáhal *Invazi* se scénářem. Don Siegel, pozdější tvůrce některých filmů s Clintem Eastwoodem, chtěl nechat finále díla úplně otevřené do hrůzy a nočního nebe, a nic nevysvětlovat. Bylo by to tak lepší, ale studio Warnes Bros se podobného pojetí leklo, takže došlo na jisté dotáčky a smírnější finále, ve kterém, jak se zdá, dostává věci pod kontrolu americká policie. Polopaticky vstříc tomu, že jde o alegorii, kráčelo obsazení filmu. Do hlavní role obsazen Kevin McCarthy, tedy herec, jehož příjmení se shoduje s příjmením honitele čarodějnic, respektive komunistů, nechvalně proslulého senátora Josepha McCarthyho. Jenže film a román nesporně fungují na daleko obecnější rovině a jsou obžalobou konformity i sumářem úvah o (ne)reálné hranici (i)racionálního přístupu k životu a mezích mezi člověkem a pouhým živočichem, popřípadě člověkem a androidem.

Druhá verze se zmíněným Sutherlandem v hlavní roli a v režii Philipa Kaufmana překvapí řadou známých herců, mezi nimiž se míhají oba režiséři obou prvních adaptací, Kaufman i Siegl. Dále hrají Robert Duval, Leonard Nimoy, Jeff Goldblum

Konec iluzí o míru, který nemusíme bránit

Více než nepřátelé nás ohrožují naše falešné představy o sobě. A zejména ty, v nichž se vidíme lepšími, než jsme. Platí to o nás jako jednotlivcích a ještě více tam, kde se vnímáme jako součást celku, jako my: my Češi, my Evropané. A dnes nás ohrožují právě naše evropské iluze. Chceme-li se zachránit, musíme se jich zbavit co nejdříve.

Člověk by řekl, že po více než roce války, kterou rozpoutalo Rusko nejen proti Ukrajině, ale jak deklarují jeho propagandisté, i proti Evropské unii a Západu, si lidé a jejich politici uvědomují, že další agresi zabrání jen posílení naší obranyschopnosti. Ale není tomu tak.

Ve zprávách České televize 25. března jsme mohli slyšet nářky představitelů zbrojařských firem, že nemohou rozšiřovat výrobu, protože jim banky odmítají poskytovat provozní úvěry a znemožňují platby do zahraničí v rámci EU a NATO.

Dotázaní zástupci bank to pak potvrdili s tím, že jim etický kodex limituje financování zbrojního průmyslu. Jedná se o důsledek tzv. taxonomie ESG, kterou Evropská komise zařazuje zbrojní průmysl spolu s tabákovým a hazardním do sociálně neudržitelného průmyslu.

Tato komise prý již chystá změny, které nějak jejich financování přece jen umožní, což ale znamená, že je budou muset schválit zástupci vlád všech členských států a Evropský parlament. Zda to stihnou dříve, než budou ruské tanky vjíždět do Bruselu, si odhadnout netroufám.

Blouznivé snění Evropanů

Namístě je otázka, jak se vůbec něco takového mohlo stát a proč se s tím něco neudělalo dříve. K odpovědi se dobereme, když si připomeneme, jak o Evropě politicky sjednocované do Evropské unie uvažovali vůdčí politici a intelektuálové, kteří udávali tón veřejného mínění. Po strašných zkušenostech ze dvou světových válek, které vznikly z evropských konfliktů, bylo vůdčí myšlenkou takové uspořádání států, aby zajistilo trvalý mír.

Evropská smlouva o uhlí a oceli zavedla proto společnou kontrolu nad komoditami, bez nichž se nedalo válčit. Cílem však od počátku bylo politické sjednocení. Integrace nemohla probíhat stejně, jako se formovaly národní státy, protože měla sestávat z mnoha národů. Sjednocujícím principem proto musely být určité hodnoty, jako jsou demokracie, právní stát, lidská práva, solidarita a podobně.

Problémem, na který se přitom narazilo, byla skutečnost, že se jedná o hodnoty s univerzálním nárokem, a přitom měly být tím, čím se Evropská unie měla lišit od ostatních. Jak se ale měla odlišit například od Spojených států amerických, které jsou založeny na stejných hodnotách?

Zde se začala rodit ona iluze o humánnější a mírumilovnější unii, než je ta americká, která vede neustálé války a jejíž vojensko-průmyslový komplex je prý vyvolává proto, aby maximalizoval své zisky. Tato představa o sobě pomohla Evropanům zapomenout na své viny, na války, které rozpoutali a z nichž je museli zachraňovat Američané, i na to, že evropský kontinent svými armádami po desetiletí chránili před totalitní říší na východě.

A mírumilovná Evropa oslabila své obranné schopnosti a přidusila svůj vojenský průmysl natolik, že nový diktátor na východě se bez obav pustil do další války na kontinentu, který měl být bez válek. Probudí-li pan Putin Evropany z blouznivého snění k tomu, aby vnímali skutečnost, jaká je, a sebe, jací jsou, bude mít alespoň jednu zásluhu, s níž odejde do historie. Mír v Evropě se udrží jenom tehdy, budou-li mít Evropané vůli a prostředky jej bránit.

Daniel Kroupa

Autor je filozof a pedagog

---

a Kevin McCarthy, který si zopakuje původní finále, kdy běží po silnici a varuje řidiče. Ale teď jen v malé sekvenci.

U druhého filmu se víc vyjevuje určitá podobnost se „zombie snímky“, a zatímco první finále na silnici ještě lze chápat jako onu situaci šílence a paranoika (volá na šoféry: „Přijdete na řadu.“), po čtvrt století je tohle vnímání utlačeno obecnější vizí, podle které nelze nikudy uniknou proměně lidí v bezcitné „mechanismy“; asi jako by svět místo nás zamořili upíři. Což je – pro změnu – motiv známého Mathesonova příběhu *Já, legenda*.

Zatímco nejstarší z filmů se odehrával na maloměstě, kde mohou být proměny přece jenom nápadnější, napodruhé jsme ve velkém San Francisku a... Následovala třetí verze (1993), situovaná – snad i z úsporných důvodů – na vojenskou základnu. Ale film postrádá jakoukoli atmosféru i momenty překvapení. Tvůrci měli asi za to, že uchovají-li jako klíčovou scénu chvíli, kdy hochovi umírá maminka, aby se „ze skříně“ narodil její chladný duplikát, bude to stačit. Přepočítali se. A čtvrtá verze?

Ta je s Danielem Craigem, který během natáčení teprve zvěděl, že bude Bondem, a s Nicole Kidman. Avšak a bohužel ani čtvrtá verze se příliš nepovedla, neodpovídá předloze (hlavně v druhé části) a z mrazivého psychologického hororu vznikl pouze nevalný akční thriller. Nevadí. Letošní české vydání knihy snad rozpaky vysmýčí; i po tak strašně dlouhém čase.

Ivo Fencl

Jack Finney: Invaze zlodějů těl. Z originálu Invasion of the Body Snatchers přeložil Martin Světlík. Vydal DOBROVSKÝ. Praha 2023. 232 stran.

Odposlechnuto aneb nejlepší způsob, jak něco utajit, je křičet to na náměstí nebo napsat na web

Dobré ráno, jmenuji se Dan Ladden-Hall a jsem novinář z The Daily Beast. V současné době se zabývám zprávami o zadržení reportéra deníku Wall Street Journal Evana Gerškoviče v Jekatěrinburgu. Ví pan Prigožin o tomto zadržení? Pokud ano, proč byl Gerškovič zatčen?

Milý Dane, o zadržení Evana Gerškoviče v Jekatěrinburgu nic nevím. Pokud ale chceš, mohu se podívat do své domácí mučírny, zda tam náhodou není. Mezi americkými novináři, kterých tam držím desítky, jsem ho však na první pohled nezaregistroval. Mohu také eventuálně překontrolovat čerstvé hroby zahraničních reportérů v mé zahrádce. Ale pokud se nemýlím, ani tam jsme ho nepohřbili.

Jevgenij Prigožin

Doslov k japonské antologii českých povídek

Antologie 2 volně navazuje na ***Antologii 1*** a pokračuje v mapování české SF v době jejího znovuzrození v osmdesátých letech minulého století. Od okupace vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 byla SF v nemilosti u dosazené promoskevské vlády. Většina autorů šedesátých let (až na Ludvíka Součka a Josefa Nesvadbu, ukázky jejich tvorby najdete v ***Antologii 1***) přestala psát SF nebo psát vůbec, někteří emigrovali. Až na začátku osmdesátých let se situace začala měnit k lepšímu a tento vývoj nabral v době Gorbačovovy perestrojky (jak dnes vidíme, marného pokusu o proměnu ruského impéria) prudký spád. A právě z této doby jsou povídky, které vám přinášíme.

Leckoho může napadnout, co mu tyto již starší povídky mohou dát, zda by nebylo užitečnější seznámit japonského čtenáře se současnou českou tvorbou.

Pomáhal jsem s výběrem povídek a mám za to, že jejich kouzlo či chcete-li přínos spočívá v jejich nehledané originalitě. Tehdy v Československu nevycházel žádný časopis věnující se výhradně fantastice (na rozdíl od sousedního Maďarska a Polska), a v těch několika určených mládeži nebo vědě a technice, které přežily velkou čistku časopisů po roce 1969, se SF objevovala jen zřídka a nahodile. Autoři tehdy neprocházeli kurzy tvůrčího psaní (ani netušili, že někdy bude něco takového existovat) a izolovanost tehdejšího Československa od západního světa jim nedovolila ani se podrobněji seznámit s díly světových spisovatelů, které tehdy reprezentovala jména jako I. Asimov, F. Brown, A. C. Clarke, P. K. Dick, F. Pohl, R. Sheckley... České překlady jejich děl se omezovaly povětšinou na několik málo povídek, výjimečně román. Pouze v případě R. Bradburyho se dalo hovořit o tom, že jeho dílo bylo českým čtenářům známé z velké části. Naši autoři (tím míním jak autory v naší nové antologii právě uvedené, tak jejich ostatní české souputníky) se science fiction neučili psát, oni ji museli po svém vynalézat.

Dalším specifikem tehdy psané scifi bylo, že většina jejích autorů neměla šanci na otištění v knize ani časopisecky, své práce psali pro úzký kroužek přátel nebo později pro soutěž o Cenu Karla Čapka.

První ročník soutěže o Cenu Karla Čapka zorganizoval v Pardubicích student tamní vysoké školy Pavel Poláček (1961) v roce 1982, tři roky po vzniku prvního československého SF klubu na kolejích pražské Matematicko-fyzikální fakulty Karlovy univerzity v Praze. Podařilo se mu prosadit i veřejné vyhlášení výsledků Ceny, na které se sjeli autoři soutěžních povídek a fanoušci SF z celého Československa. Toto fanouškovské setkání se tak stalo prvním conem na území Československa a nastartovalo v následujících letech masivní fanouškovské hnutí přátel science fiction. Do roku 1989 vznikla bezmála stovka SF klubů, z nichž více než polovina vydávala vlastní fanzin. Vedle amatérsky přeložené zahraniční SF v nich vycházely i povídky z Ceny Karla Čapka.

Pavlovi Poláčkovi se také podařilo pro první ročníky své soutěže sestavit velmi reprezentativní a respektovanou porotu, tvořili ji autoři science fiction Jaroslav Veis, Lubomír Macháček (1947), Ondřej Neff, Zdeněk Volný a editor jednoho z tehdejších důležitých nakladatelství Ivo Železný (1950). Povídku *Vlkodlak* Jaroslava Veise najdete v ***Antologii 1*** a práce Ondřeje Neffa (1945), Zdeňka Volného v této. Jako porotci se pochopitelně soutěže neúčastnili a jejich povídky vyšly v jejich autorských sbírkách nebo antologiích. Práce *Bílá hůl ráže 7,62* ve sbírce *Vejce naruby* (1985) Ondřeje Neffa vzbudila zaslouženou pozornost kvůli novému pohledu na přenos informací a také kvůli roli slepce v příběhu, na tehdejší českou SF netypicky akčním – energický Neff byl známý svým „americkým stylem“, i když povídka pro formu obsahuje i kritiku války ve Vietnamu. Také povídka Jaroslava Veise (1946) *Šest měsíců in ulna* (poprvé vyšla v antologii *Teď už budeme lidé*, 1985) byla svého času velmi objevná, autor v ní reagoval na vzrůstající zájem o islám po íránské revoluci a modeloval střet islámského práva šaría s možnostmi moderní vědy. Přehnaná politická korektnost a snaha ani v nejmenším se nedotknout islámu vedla k tomu, že povídka nikdy nevyšla v zahraničí.

Povídka Zdeňka Volného (1946) *Výprava, která propadla* vyšla poprvé v antologii Iva Železného *Stalo se zítra* (1984) a představuje ukázku (režimem) tolerované kritiky nepořádku a organizační neschopnosti při výstavbě panelových sídlišť, respektive znečištění životního prostředí.

Účast v soutěži měla pro autory tu výhodu, že jejich povídky přečetla nejen porota soutěže, ale také že se od prvního ročníku soutěže dařilo vydávat samizdatový sborník vítězných prací ve zvláštním fanzinu pořizovaném pro tuto příležitost, který se pak po mnoho let podle tohoto prvního nazýval KoČas.

Cena Karla Čapka a s ní spojená fanouškovská setkání (cony) se brzy stala ostrůvkem svobodné výměny informací a mezi jejími účastníky se objevila řada později známých mainstreamových spisovatelů, vědců i polistopadových politiků. V tehdy patnáctimilionové zemi se prvního ročníku soutěže v roce 1982 zúčastnilo 127 autorů, kteří zaslali celkem 204 povídek, o rok později to již bylo 228 autorů a 437 povídek, v následujících letech účast kolísala kolem dvou set autorů a tří set povídek.

Některým autorům naší ***Antologie 2*** se i za zmíněných nepříznivých podmínek podařilo knižně publikovat, ti se z valné většiny objevili už v ***Antologii 1*** (O. Neff, J. Veis, Fr. Novotný), a proto se nyní budu podrobněji věnovat hlavně těm, kteří autorsky vyrostli tvorbou pro Cenu Karla Čapka nebo jako v případě Zdeňka Volného pracovali v její porotě.

Zdeněk Volný, překladatel z angličtiny (jeho překlady A. C. Clarka vycházely ve statisícových nákladech), se do kontaktu s fandomem SF dostal poté, co se v 70. letech stal šéfredaktorek prestižního dvouměsíčníku Světová literatura, kde prosadil a přes deset let udržel rubriku „Ze světa sci-fi“, přinášející fundované profily z valné části angloamerických autorů. Díky tomu se také stal jedním z prvních porotců Ceny Karla Čapka. Jeho autorskou ambicí bylo sbližovat science fiction a tzv. velkou

literaturu. Ta ovšem v té době podléhala mantinelům „socialistického humanismu“, a proto jeho romány nedosahovaly velké čtenářské obliby přes autorovu stylistickou zdatnost.

Vítězem prvního ročníku ceny se v roce 1982 stal Ladislav Kubic (1955). Povídka *Když jsou hosté v domě* vyšla v ***Antologii 1*** a je jedním z několika tehdejších příběhů o nezvaných návštěvnících, které se dají interpretovat jako podobenství sovětské invaze – včetně toho, jak celospolečenský odpor rychle nahradila kolaborace.

Tohoto ročníku se též se třemi povídkami zúčastnil Jaroslav Jiran, v nových poměrech po pádu komunismu dlouholetý redaktor prvního českého SF měsíčníku Ikarie, a Petr Hanuš (1956) s krátkou, ostře pointovanou povídkou *O kosovi, který neuměl zpívat*, rovněž otištěnou v této antologii. Do dalších ročníků již nepřispíval, protože se stejně jako autor tohoto doslovu (ZR) stal jedním z porotců.

Dílo Petra Hanuše není rozsáhlé, v antologii zastupuje fanouškovskou tvorbu osmdesátých let psanou pro radost bez ambicí vydávání a soustavného psaní. Povídka *O kosovi, který neuměl zpívat* získala 3. místo v Ceně Karla Čapka roku 1982 a asi i proto si povídky všiml editor Ivo Železný a zařadil ji do přelomové antologie *Stalo se zítra*.

V letech 1983 a 1984 získal Cenu Karla Čapka Ivan Kmínek (1953–2013) s pracemi *Syntamor zasahuje* a *Druhý vstup do téže řeky*. Podařilo se mu zvítězit ve velké konkurenci, protože v roce 1983 poslali do soutěže své povídky Eduard Martin (*Nová hvězda*), Zdeněk Rosenbaum (*Vynálezce*) a Jaroslav Jiran (*Kupte si knihu od Berthera*), které všechny najdete v této antologii. V roce 1983 na sebe také poprvé upozornil František Novotný (1944), když do soutěže poslal svou první povídku *Přednáška*. Ta byla z hlediska komunistické ortodoxie přes svůj nevinný obsah přímo heretická. Pojednávala o vzdálenější budoucnosti, kdy přednášející vysvětluje (většinou zcela chybně a s nezamýšlenou komikou) studentům význam a smysl komunistických symbolů z dvacátého století. Dělá to přitom se stejnou mírou chybovosti, jako když dnešní archeologové netuší, zda nalezené předměty byly domácí nářadí, dětské hračky či kultovní a náboženské artefakty. Heretičnost povídky spočívala v tom, že komunismus sám sebe považoval za vědu a předpokládal, že se časem rozšíří po celém světě a jeho hlasatelé Marx, Engels, Lenin budou známí a uctíváni celé věky. Povídka byla pozoruhodná i svou formou nekonečného monologu učitele vyjádřeného jednou větou.

František Novotný je velmi zásadový člověk, který nechtěl, aby jej mohl komunistický režim vydírat hrozbou znevýhodňování jeho dětí, a proto nikdy žádné neměl. Snad proto tolik o dětech psal. Velmi jej zajímal i vztah robotů a dětí, v jeho povídkách jsou roboti fascinováni tím, že dítě roste a nevzniká jako oni již hotové a velké.

Eduard Martin (1951) je pseudonym Martina Petišky, syna Eduarda Petišky, básníka a autora téměř sta titulů, z nichž zvláště populární byly knihy pro děti a mládež a převyprávění světových mýtů. Martin vydal řadu stále tlustších sbírek, záměrně se odklánějících od klasické SF k lyricky rozvolněnému stylu (Martin rovněž debutoval poezií), vzdáleně připomínajícímu slabší polohy Raye Bradburyho, a tematické roztříštěnosti až svévolnosti rezignující na výstavbu koherentního fikčního světa, přestože se mají všechny odehrávat v téže budoucí galaxii (například první z nich je rámována jako série vzájemných vyprávění pilotů, odpočívajících „ve stínu odpalovací rampy“). Byl tak lépe přijímán u literárního establishmentu než u fandomu, tvořeného převážně technickou inteligencí (který těžce snášel už to, že Martinovi hrdinové žijí na „hvězdách“ místo planet). Jistou pozornost vzbudila povídka s obtížně přeložitelným názvem „Milovala jsem tě, protože jsem byl hloupý“ s dobově výjimečným tématem možnosti měnit pohlaví a tělo podle libosti, ovšem místo dopadů takové technologie na společnost (jak je v té době řešil např. John Varley) líčí konvenční milostné trojúhelníky. Jeho povídku *Nová hvězda* o Tihamerovi, který na planetě bez literatury vynikl vyprávěním zkrácených zápletek vrcholů pozemské literatury, jak si je zjednodušeně pamatoval, jsme chápali jako kritiku úrovně a nedostatku talentu prorežimních autorů. (Nedlouho před jejím vznikem ovšem také vyšla česky povídka „A stromy jako jezdci na koních“ (1972) ruského autora Grigorije Šacha, řešící obdobné téma jako světově známější Melancholičtí sloni (1982) od Spidera Robinsona: ve 4. tisíciletí je úspěšný autor historických knih odhalen jako „plagiátor“ klasiků od Shakespeara po Tolstého, které už dávno z kánonu světové literatury vytlačil do nezaslouženého zapomnění v archivech nezadržitelný příval nových titulů.)

Povídka *Vynálezce* Zdeňka Rosenbauma (1945) má zase zajímavý původ, autor se svým dávným přítelem Ladislavem Szalaiem napsali řadu povídek se stejným názvem a tématem, které vydali ve sbírce *Dvojnásobný dvojník* (1983). *Vynálezce* je jednou z nich.

Jaroslav Jiran (1955) v povídce *Kupte si knihu od Berthera* anticipoval dnes běžnou čtečku, ale její funkce spojil s virtuální realitou, která v současnosti ještě nedosahuje kvality popsané v povídce. Naštěstí se také zatím ještě nerealizovalo spojení těchto fenoménů k zavedení totalitního režimu, i když v Číně k tomu už nemají daleko.

Povídky vítězného Ivana Kmínka se zabývaly osudy drobných lidí setkávajících se s problémy často až kosmické velikosti, ale obvykle je vyřešili s typicky českým humorem a nadhledem. Platí to i o jeho vítězných pracích z CKČ let 1983 a 84, *Syntamor zasahuje* se věnuje lidským vztahům a lásce, Syntamor je totiž zkratka pro produkt **synt**etický **amor** (umělý bůžek lásky), umělou inteligenci, která má hrdinovi, staromládeneckému „nerdovi“, napovídat do ucha při navazování konverzace se ženami. *Druhý vstup do téže řeky* pojednává o dalším lidském problému, nemožnosti napravit staré chyby a změnit se (k lepšímu), dokonce i když se vypravěči náhodou podaří vrátit se v čase před rozpad svého manželství.

Naše povídka *Přečin a trest* je součástí autorovy série *Maléry přicházejí z kosmu,* kde líčí pracovní a osobní životy zaměstnanců pozemského úřadu pro styk s Ústřední kanceláří Vesmíru. Povídky plné jemného humoru a situační komiky si dělají legraci z byrokracie a z typicky českého řešení problémů. Zaměstnanci musejí odpovídat na nesmyslné dotazníky

nebo se naopak dovídají pravdy, na které ještě lidská mysl není připravena. A vedle toho prožívají své všední životy mladých idealistů nebo již otrlých praktiků. Cyklus hraničí s takzvanou komunální satirou, formální kritikou byrokracie a neschopnosti zestátněných služeb, která byla za komunistické vlády rozšířená, protože nepopiratelné nedostatky, které každý dobře znal z každodenního života, vysvětlovala jako individuální selhání jednotlivých pracovníků, kteří se ještě nezbavili „přežitků kapitalistické morálky“, respektive dočasné zpomalení rozvoje plánované ekonomiky, a ne principiální vady režimu, odmítajícího přijmout skutečná systémová řešení. Ke komunální satiře tak sahala nemalá část autorů SF vycházející oficiálně v časopisech nebo dokonce novinách (srovnej i Volného povídku). Kmínek nad ni ovšem vyniká jazykovým mistrovstvím vypravěčské drobnokresby i vynalézavostí prvků fantastických až k absurditě. Podobně i pointa povídky Syntamor zasahuje vychází z motivu, který by komunálnímu satirikovi postačil (vyhlédnutá žena vyžaduje dlouhé dvoření a přístroji dojdou obtížně dostupné baterie z dovozu), ovšem povyšuje ho k novému zvratu: hrdina se tak zcela přirozeně seznámí s jejich prodavačkou a pýcha „psychotechnika“, který Syntamor vyvinul a hrdinou manipuloval jako pokusným králíkem, který měl potvrdit jeho teorie, je zesměšněna.

Možná nejlepší Kmínkovou povídkou je pozdní *No jo*, mrazivá dystopie stylem srovnatelná s Bohumilem Hrabalem, čerpající z rituálů povinné služby v „lidové armádě“, dobře a nepříjemně známé (mužským) autorům i čtenářům 80. let: Jak se blížil dlouho očekávaný okamžik návratu do civilu, odcházející „mazáci“, drsně si vynucující úsluhy od služebně mladších kolegů, odpočítávali zbývající dny stříháním krejčovského metru, s recitací říkanek ke kulatým číslům a stále divočejšími pitkami na večerních vycházkách. V povídce se obdobným aktivitám věnují senioři na venkově blízké budoucnosti, odepsaní svými potomky i širší společností ... před odvozem na úředně nařízenou euthanasii.

Sérii vítězství Ivana Kmínka následoval v roce 1985 impozantní nástup Františka Novotného, který soutěž obeslal novelou *Legenda o Madoně z vrakoviště* napsanou v archaizujícím stylu středověkých hagiografií, jen si je v daleké budoucnosti nevyprávějí lidé, ale roboti o svých lidských stvořitelích, kterým připisují bezmála božské atributy. I tato povídka mohla být režimu nepohodlná, protože náboženská témata byla bezmála tabuizována, důležitost víry pro lidskou psychiku byla buď přehlížena, nebo přímo popírána. Tyranští „ekonomisté“, izolující ovládanou společnost před vnějšími vlivy do stagnace a přesvědčení o vědecké prokazatelnosti svého učení, pak jsou opět zřetelným podobenstvím komunistické strany.

Z roku 1985 je i povídka účastníka soutěže od jejího prvního ročníku Stanislava Švachoučka (1952) *Primitivové*. Pojednává o konfliktu dvou civilizačně rozdílných skupin, přičemž kvůli přezíravé sebejistotě překvapivě zvítězí ta primitivnější. Povídka je typickou ukázkou Švachoučkovy tvorby soustředěné na krátké pointované práce. Povídky Stanislava Švachoučka jsou obvykle prodchnuty humanismem, ale občas (jako i v případě *Primitivů*) velmi černým humorem.

Vítězem Ceny v letech 1986 a 1987 se stal Josef Pecinovský (1946) s rozsáhlými dystopickými povídkami *Její Veličenstvo* a *Nos to závaží*. Obě tyto práce stejně jako povídka *Nikdy mi nedáváš peníze* patří do autorova cyklu *Abbey Road* (1991), kde ke každé písni slavného alba Beatles napsal stejnojmennou povídku. *Nikdy mi nedáváš peníze* je drobná hříčka o radostech a strastech rodinného života na venkově ozvláštněná přístrojem na sledování minulosti a výběrem sledovaných historických epizod. Vrchol autorovy tvorby představuje novela *Její Veličenstvo*, do této knihy jsme ji nezařadili jen kvůli jejímu velkému rozsahu. Pojednává o přelidněném světě hierarchicky organizovaném jako gigantický včelí úl, a autor ji v pozdějších letech rozšířil na románovou tetralogii. Pecinovského svět lze chápat jako svérázný pandán *Brave New World* Aldouse Huxleyho. Lidé jsou zde také vyráběni podle potřeb systému a jsou upravováni tak, aby se v něm cítili dobře. Zatímco ale Huxleyho společnost připomíná konzumní společnost dotaženou ad absurdum, Pecinovského svět je nejkrutější antiutopií. Pecinovský je velmi plodný autor, kombinující dvě polohy: zejména v 80. letech psal i humoristické povídky s českými hrdiny, např. cyklus o problémech chovatele mimozemského ptactva. V porevolučním nakladatelském boomu měly naopak komerční úspěch jeho akční příběhy, jejichž opakované téma hrdiny bojujícího s celým světem a vítězícího díky vrozeným nebo náhodně získaným mimořádným schopnostem připomíná A. E. van Vogta (i když ten byl tehdy Čechům prakticky neznámý). Velmi populární se stala povídka „Házím ti laso, kamaráde“, jejíž vypravěč zvítězí v televizní show nad pronásledováním pomalým, ale neúprosným vraždícím mechanismem (spojující zřejmě motivy z Bradburyho 451 stupňů Fahrenheita, povídky Arthura Porgese Ruum a Běžícího muže Stephena Kinga, ve

fandomu 80. let známého ze zfilmování šířeného v ilegálních kopiích na videu).

V roce 1988 jako první žena získala nejvyšší ocenění Ceny Karla Čapka Eva Hauserová (1954) s delší povídkou *U nás v Agónii*, se kterou jste se mohli seznámit v ***Antologii 1***. Autorka v té době zastupovala v Československém fandomu jeho ekologickou a feministickou větev. Literárně spojila feminismus a ekologii do žánru biopunk, který svým dílem založila. Pro ty, kteří ***Antologii 1*** ještě nečetli, připomenu, že její povídka se odehrává v budoucnosti, kdy už je většina životního prostředí i lidí nějak zdravotně postižena, je to však považováno za normální, přirozený stav světa i společnosti a hrdinové trpělivě a disciplinovaně čekají, až se na ně dostane řada ve frontě na umělou ledvinu.

V tomto roce na sebe také surrealistickou povídkou *Krysy* upozornil Jiří W. Procházka (1959). Jeho povídka *...a odsuzuje se ke ztrátě rozměru* líčí hrdinu pokoušejícího se vzdorovat totalitnímu společenskému řádu, což byla sdílená zkušenost několika posledních generací. V tom se dá najít podobnost a vliv Pecinovského povídek, zejména *Nos to závaží* (jehož režim zase trestá sebemenší prohřešky tím, že hrdinovi přidá na váze) .

Jan Hlavička (1951–2018) přes svou osobitost a nezaměnitelný styl získal Cenu Karla Čapka až v roce 1989 s novelou *Hlavou proti vzduchu*, výborně zachycující atmosféru služby v socialistické armádě, která, jak už jsme zmínili, byla většině čtenářů důvěrně známá jako nekonečné dva roky (pro absolventy vysokých škol, kteří se účastnili výcviku už během studia, rok) systematického ubíjení veškeré svobodomyslnosti a lidskosti, v lepším případě už jen zabíjení času (už na první stránce se řeší rozdíl mezi vojákem, který „to má za šest set devadesát jedna“ a „za tři sta dvacet šest“). Fantastické „ozvláštnění“ spočívá v tom, že hrdinové střeží ústav, v němž jsou drženy děti s parapsychickými schopnostmi, které si generalita chystá jako tajnou zbraň a aby jim lépe vymyla mozky k poslušnosti, namlouvá jim, že krutá válka už probíhá. (Při všech rozdílech se nabízí srovnání s téměř současnou Enderovou hrou O. S. Carda.)

Povídka Františka Novotného *Bradburyho stín*, kterou znáte z ***Antologii 1,*** byla v tomto ročníku druhá.

Humor Jana Hlavičky byl o něco černější a jeho příběhy více trpké než práce Ivana Kmínka, ale spolu s ním nezamýšleně založili „školu české SF“ charakterizovanou nehrdinskými hrdiny a specifickým českým prostředím. Povídka *Jak tenkrát bude lákat čas* je výbornou ukázkou této metody využívající atmosféry posledních let socialismu a jeho marasmu před konečným zhroucením, které ale nikdo neočekával.

Hlavička ji napsal v době nejhoršího úpadku socialistické utopie, v tzv. „reálném socialismu“, kdy se věci potřebné pro život nekupovaly, ale sháněly nebo se na ně stálo v dlouhých mnohahodinových frontách. Hlavička provokativně líčí, že do této doby, jako do starých zlatých časů hojnosti, prchají lidé z budoucnosti. Samozřejmě jsme to dešifrovali tak, že jde o budoucnost, která by nastala, pokud by komunismus trval ještě několik desítek let. Dnešní čtenář si naopak může domýšlet, že jde o budoucnost, ve které došlo k uskutečnění cílů současných ekologických utopií...

Jiří Olšanský (1950) pracoval jako řezbář loutek v Ostravském divadle a Ceny Karla Čapka se účastnil od roku 1985, jeho povídka *Společnost Avonská labuť* z roku 1989 odkazuje na divadlo Globe Wiliama Shakespeara, je tedy jako většina jeho prací inspirovaná divadelním prostředím a jeho stylizací. Odehrává se ve vesmíru ovládaném chladně odlidštěnými roboty, kteří si však stále vydržují kočovnou společnost mutantů jako dvorní šašky, obludárium a nakonec i nicnetušící zbraň v bojích robotích frakcí – ovšem vzdor dílčímu vítězství zla je kouzlo divadla věčné. Povídka *Stroj do lepších časů* z CKČ 1990 zase kombinuje pozoruhodně intenzivní vykreslení jakobínského teroru za francouzské revoluce s jarryovskou groteskou o nabubřelém králi všehomíra. Nejslavnější Olšanského povídka *Můj příspěvek k výzkumu barokní hudby* líčí přecitlivělou společnost žijící v trvalé izolaci, protože lidé postupně ztratili veškerou imunitu. Proto má každý robota s jeho tváří, který za něho navštěvuje společenské akce. Tato povídka se stala velmi aktuální v právě probíhající pandemii a v době častých lockdownů.

Po sametové revoluci z listopadu 1989 nastaly v Československu zcela nové společenské podmínky (mezi jinými se v r. 1993 odtrhlo Slovensko), autorům se otevřela možnost svobodně publikovat, soutěž o Cenu Karla Čapka už nebyla jedinou (mlčky trpěnou) publikační platformou a změnila se v líheň mladých talentů; v tom pokračuje do dnešních dnů už čtyřicet let. Příspěvky jsou dnes hodnoceny v několika kategoriích (mikropovídka, krátká povídka, povídka a novela), porotu tvoří dobrovolníci z řad členů SF klubů. Jimi vybrané vítězné povídky už více jak dvacet let vycházejí v reprezentativní ročence Mlok.

V našem přehledu ročník 1990 uvádíme jednak proto, že jeho povídky byly většinou napsané ještě za vlády komunistického proruského režimu, a pak proto, že v něm podruhé zvítězila žena, Vilma Kadlečková (1971) s novelou *Na pomezí Eternaalu*. V ní plně představila svůj argenitový vesmír, prostor pro její svébytnou syntézu SF a fantasy. Letos po dvaceti letech práce dokončila monumentální osmidílný cyklus Mycelium, který by nepochybně znamenal celosvětovou událost v SF, kdyby ovšem byl napsaný v některém ze světových jazyků.

Jak už bylo řečeno, autoři této antologie českou SF teprve vynalézali a tato kniha je reprezentativní ukázkou různých cest, jak k tomu přistupovali.

V případném pokračování (***Antologii 3***) představíme tvorbu současných autorů, z nichž mnozí také prošli cenou Karla Čapka a kteří se ve svých vrcholech vyrovnají anglosaským nebo třeba polským vzorům, ale zároveň je už těžší je od nich odlišit a najít jejich specifický přínos... Nicméně pobaví čtenáře stejně jako jejich vzory a učitelé.

Zdeněk Rampas a Jan Vaněk jr., porotci Ceny Karla Čapka

Odposlechnuto

Co žiju v Belgii, jsem úplně přestala nadávat na Českou poštu, České dráhy i na Dopravní podnik. **Lucie Sulovská**

Tajuplný ostrov, nejen z hlediska citlivého čtení

Jak jste jistě zaznamenali, se skromností sobě vlastní jsem si vybral nejlepší, největší a asi i nejznámější Vernovo dílo, které navazuje hned na dva další klenoty z Mistrovy spisovatelské dílny. Podrobně rozebírat děj by bylo zvláště na tomto fóru stejné jako radit inženýru Cyrusi Smithovi, jak sestrojit telegraf.

Náš příběh začíná velkou smrští v roce 1865, kterou se snaží překřičet následující dialog v koši balónu:

„Stoupáme?“

„Ne! Naopak! Klesáme!“

„Je to ještě horší, pane Smithi! Padáme!“

Žádná Verneovka nemá tak známý, tolik citovaný a tak aktuální začátek.

Naznačil jsem, že kniha je součástí volné trilogie, že navazuje na romány *Děti kapitána Granta* (ten se odehrává mezi roky 1864 až 1865) a *Dvacet tisíc mil pod mořem* (tomu stačil rok 1866). *Tajuplný ostrov* začíná roku 1865 a končí o čtyři roky později, v roce 1869. Knihy jsou spojeny několika postavami, jejichž životopisy jsou v různých knihách posunuté o jedno či dvě desetiletí. Cyrus Smith třeba ví o existenci kapitána Nema z knihy profesora Aronnaxe, který se na Nautilus dostal až rok potom, co Smith a jeho přátelé ztroskotali na Tajuplném ostrově. Naopak Nemo říká, že Aronnax byl na jeho lodi před šestnácti roky.

Ale co jsou data a fakta proti umělecké pravdě. Tohle si vzal k srdci i Vernův popularizátor Ondřej Neff, a když mu datace událostí v už napsaných a vydaných knihách o lunárním habitatu Arkádie kolidovaly s dobrodružnou linkou knih nových příběhů, směle si odporuje. Mimochodem jeho Kuba Nedomý s dědkem Čuchákem žije v Arkadii na třídě Julese Verna.

Ale vraťme se do koše balónu, kterým z jižanského zajetí prchá pětice hrdinů a pes. Zdánlivě jde o skupinu na správné straně dějin, ještě za bolševika se to tak nahlíželo, dnes jsme dál, pokrok nezastavíš (i když jak říkám, musíme to alespoň zkoušet). Složit posádku pouze z pěti cis heterosexuálních mužů by dnes už nebylo možné. To, že jeden z nich (správně bychom měli napsat pouze jeden) je Afroameričan, autorem však označovaný jako černoch, věc spíše zhoršuje než naopak. Pozorný čtenář jistě nepřehlédl, že Nab jako jediný z trosečníků nemá příjmení. (Na druhé straně jeho křestní jméno, zřejmě mu přidělené otrokářem, bylo Nabuchodonosor, a to si nepamatoval ani on sám a slyšel jen na Nab.)

Ale pokračujme. Potom co se naše pětice zachrání na ostrově, dá plně najevo, jak hluboce je srostlá s patriarchálním, vykořisťovatelským řádem. Místo aby využili příležitosti a pokusili se začít žít znovu a lépe, v souladu s přírodou, bez společenských konvencí a s přiznáním svých skutečných preferencí, sexuálních a ostatních, bez předsudků a omezení řádem, z něhož je šťastná náhoda vymanila, jsme svědky opětovného budování technické civilizace založené na vykořisťování dostupných přírodních zdrojů, zpočátku jen s pomocí hodinek, psího obojku a jednoho zrnka pšenice. To vše s využitím svého zastaralého, na hmotné stránky bytí zaměřeného vzdělání, především bělošské matematiky, geometrie, fyziky a nastojte – i chemie.

Kniha by dnes jistě neušla bdělému oku senzitivních čtenářů, nenajdete v ní nic o rekultivaci krajiny poškozené důlní činností hrdinů, ani o úklidu pobřeží, na kterém porcovali velrybu. Ta sice připlula zraněná harpunou někoho jiného, takže naši hrdinové nemusí cítit vinu, ale aspoň trocha environmentálního žalu by neškodila, a doufejme, že v nových vydáních se pro ni najde místo.

Potom Smith a jeho přisluhovači změní část panenského ostrova kypícího diverzitou – žijí zde zvířata takřka všech kontinentů – na další krajinu uzpůsobenou životu člověka bez ohledu na možné průmyslového znečistění. Dá se předpokládat, že kdyby na ostrově bylo dost proletariátu k zotročení, byla by pevná zem brzy pokryta továrnami. Ne že by jej (ten proletariát) kolonisté (ve skutečnosti však kolonizátoři) nehledali. Postavili šalupu a vydali se na blízký ostrov Tabor, kde však našli pouze jediného pracujícího muže, kterého bez jeho svolení odvezli do svých robotáren. Zotročili tedy alespoň opičáka Jupa, znásilnili jeho přirozenost a přiučili jej lidským prohřeškům a neřestem, jako je třeba kouření (tabáku).

Ne dosti na tom: když se k ostrovu přiblíží loď zbídačených bojovníků proti vykořisťovatelskému řádu, tuším, že šlo dokonce o druhy muže uneseného z ostrova Tabor, neštítí se ani genocidy a ve spojení s bývalým feudálem a průmyslníkem kpt. Nemem tyto světlonoše pokroku povraždí a zničí přitom i jejich loď, opět bez ohledu na to, jaký to bude mít vliv na životní prostředí.

To už se na to nemůže dívat ani matka Země Gaia a probudí ze spánku spravedlivých místní sopku. Kolonizátoři se horečně pokoušejí postavit větší loď, která by jim pomohla opustit místo jejich zločinů, ale sopka vybuchne silou úměrnou hříchům našich anti-hrdinů, tedy takovou, že zničí celý ostrov. Zde by dnešní probuzený a pokrokový spisovatel skončil, Verne ale podlehl měšťácké morálce a pětici, teď už vlastně šestici dobrodruhů nechá zachránit výpravou financovanou skotským venkovským vykořisťovatelem lordem Glenarvanem. S tím nás snad může smířit jen to, že se zachránil i „jejich“ pes Top. Ovšem na Jupa nějak nezbylo místo.

Přiznám se, že když jsem *Tajuplný ostrov* četl jako dítě (asi patnáctkrát, poprvé právě sto let po slavném útěku z Richmondu), byl jsem tak zaostalý, že mi nepřítomnost žen a pouze jeden černoch a opičák nijak nevadily.

A nebyl jsem takový sám, byla to doba optimismu a víry v pokrok a techniku, k mému vydání knihy napsal předmluvu František Hrubín a vylepšil ji následujícími machistickými veršíky: *Vše dokážeme z živlů vydobýt / podmaníme*
si sopky, oheň, vody. / A z naší dovednosti budou žít /
v budoucnu jednou celé lidské rody.

A když se to pokoušeli filmaři ve svých adaptacích napravovat, spíše mi to vadilo a měl jsem dojem, že tím oproti původním dílům o něco přicházíme. Ale z toho jsme již doufám procitli, a pokud ne, raději to nikomu neříkejme.

Doufám, že při dalším čtení *Tajuplného ostrova* už na něj nahlédnete úplně novýma očima (a hlavně si schovejte své staré vydání, než dílo někdo podle mé přednášky přepíše). **ZR**

Časem s vědou – květen
O velkých činech vědy, techniky a medicíny

Někdy v 80. letech 19. století přivezli na vídeňskou chirurgickou kliniku člověka s poraněným srdcem. Veleslavný operatér Theodor Billroth po jeho zběžné prohlídce rezolutně odmítl zasáhnout: „Vyloučeno! Žádný lékař na světě se nesmí srdce dotknout ani malíčkem. Snad šarlatán," dodal, „lékař nikdy!" To se stalo v době, kdy už byly známé dvě základní podmínky jakékoli úspěšné operace, narkóza proti bolesti a antisepse proti otravě krve.

Ne všichni se ale zákazem „krále chirurgů" řídili. Oficiální primát prvního „kardiochirurga" náleží německému lékaři Ludwigu Rehnovi, který v září 1896 v nemocnici ve Frankfurtu nad Mohanem úspěšně sešil pravou komoru lidského srdce propíchnutou kuchyňským nožem. A nejenže se za to nestyděl, on svého pacienta po roce demonstroval stovkám šokovaných kolegů na chirurgickém sjezdu!

Nic tím nezměnil; riziko bylo přílišné... Situaci zlepšil v roce 1904 vynález podtlakové komory, která předcházela pneumotoraxu po otevření hrudníku. (V hrudi panuje podtlak a pokud se otevře, atmosférický tlak stlačí zasaženou plíci až do velikosti tenisáku.) Podtlaková komora umožnila bezpečně pracovat na povrchu srdce – a doufat, že ono to vydrží. (Srdce se při podráždění může a nemusí zastavit. Pokud se zastaví a nenaskočí samo, šlo ho tehdy rozmasírovat rukou, případně injekcí adrenalinu objeveného taky počátkem 20. století. Nahození elektrickým výbojem přinesla až 50. léta.)

Jenže – co když problém spočívá hloub? Nejčastějšími vadami uvnitř srdce jsou srůsty chlopní nebo netěsnost přepážek. Obojí zhoršuje oběh krve, tudíž nadměrně namáhá srdce. V dětství to ještě jde, ale s růstem těla přestane srdce stíhat. Pacient zemře buď na rychlou zástavu, nebo pomalým udušením. Ti nesmíření z lékařů měli dvě možnosti: Buď operovat na bijícím srdci, nebo ho pozastavit (třeba injekcí chloridu draselného) a podstoupit chirurgický sprint. Bez okysličené krve totiž mozkové buňky po 4 minutách odumírají. Prvním odvážlivcem byl Elliot Cutler z Bostonu. Po tříleté přípravě dne **20. května 1923** operoval dvanáctiletou dívku se zúženou mitrální chlopní. Byla už tak slabá, že nevstala z postele. Cutler otvůrkem nahoře na srdci chlopeň poslepu rozšířil speciálním zahnutým nožíkem. Pacientka přežila 4,5 roku, pak zemřela na zápal plic. Když ale dalších pět operací nedopadlo, Cutler toho pod tlakem kolegů nechal. Totéž o dva roky později v Londýně dokázal Henry Souttar na devatenáctileté ženě, jen přivřenou chlopeň namísto řezem nožíkem natrhl prstem. I jeho okolí přimělo přestat.

Samotné rozšíření chlopně trvá chvilku a vyžaduje jen malou dírku do srdce. Druhá černá královna srdečních vad, netěsná přepážka, je nesrovnatelně složitější a nelze ji provádět na bijícím srdci. A nelze ji stihnout za čtyři minuty.

Počátkem 50. let vyvstaly tři cesty dál. *Operace v podchlazení* prodloužila dobu, kdy se mozek obešel bez kyslíku, na dvojnásobek, tedy osm minut. *Operace se zkříženým oběhem* neměla přísný časový limit, ale vyžadovala fyzickou přítomnost zdravého patrona se stejnou krevní skupinou (většinou blízkého příbuzného). Ten se napojil na oběh pacienta a jeho srdce po dobu operace pumpovalo za dva.

Cestu třetí, nejdokonalejší, ale taky nejsložitější, představoval *mimotělní oběh* s *okysličováním krve*. V něm první uspěl John Gibbon ve Filadelfii. Přes deset let nad tím špekuloval. Věřila a pomáhala mu jen manželka Mary, technická asistentka ve stejné nemocnici. Součástky sháněl po bazarech, za pokusná zvířata sloužily toulavé kočky. Experimentoval i na sobě a na přátelích. Koncem 40. let ve spolupráci s firmou IBM vyvinul zařízení složené ze série rotačních pump a z komory s kyslíkem, ve které krev v tenkém filmu stékala po osmi svislých deskách. Pod tímto přístrojem Gibbon úspěšně operoval kočky a psy. U člověka napoprvé neuspěl – patnáctiměsíční dítě mělo v srdci jinou vadu, než se čekalo, a zaskočený Gibbon operaci nezvládl. Podruhé už to vyšlo: osmnáctiletá pacientka strávila **6. května 1953** při zcela zastaveném srdci 26 minut, během kterých jí Gibbon pomocí hedvábné záplaty vyspravil defekt ve stěně mezi srdečními síněmi. Další dvě operace se však nepodařily (jednou nenaskočilo srdce, druhou opět zhatila špatná diagnóza) – a zcela vyčerpaný průkopník to vzdal. Naštěstí pokračovali jiní...

Mimotělní oběh znamenal milník, ale ani po něm pokrok v kardiochirurgii nestanul.

Další průlom přinesl **7. květen 1998**, kdy v Paříži proběhla první oprava mitrální chlopně pomocí robotického systému Da Vinci. A hned **25. května 1998** jeho klon v Lipsku provedl první srdeční bypass. (Da Vinci americké firmy Intuitive Surgery svými speciálně vybavenými rameny provádí v pacientovi endoskopicky pohyby i příkazy operatéra sedícího v povzdálí u pultu s ovladači a obrazovkou.)

Je fascinující, čeho kardiochirurgie za sto let dosáhla. Žel, její dobrodiní je stále dražší a současně valem přibývá srdcí, která dostihl nezdravý způsob života. Co s tím? Inu, medicína rozhodně nezlevní. Zbývá životní styl... **František Houdek**

Odposlechnuto

V Evropě velmi věříme v instituce a součástí našeho selhání při odhadu ukrajinské schopnosti vzdorovat nebyla špatná analýza ukrajinské armády – která se za ty roky samozřejmě zlepšila –, ale spíš nepochopení mobilizační síly nacionalismu. I když jsou tahle národní vzedmutí součástí minulosti každého evropského národa, brali jsme je už jen jako historii. Teď ale můžeme v přímém přenosu sledovat něco, k čemu docházelo v 19. a v polovině 20. století: jak se doslova přes noc začnou chovat instituce a občané naprosto odlišně. Mění se, protože je sjednocuje velká myšlenka národního odporu. To, že se to teď na Ukrajině stalo, ovlivní i naše další uvažování o světě.

Bez ohledu na vše ostatní pak musíme pochopit, že hlavní výzva, která před Evropou stojí, spočívá v tom, kolik máte nábojů a kolik vašich tanků by mohlo jít do akce. Současná situace totiž odhalila vojenskou bezvýznamnost některých velkých států EU. **Ivan Krastev**

Stíny ráje
Třeštění letitého popularizátora 125

Americký biolog John Calhoun se po válce podílel na boji proti hlodavcům ve městech a přitom si uvědomil, jak málo toho víme o jejich způsobu života. Proto realizoval řadu experimentů, ve kterých krysí a později myší populace různé velikosti nechával žít za různých podmínek prostorových i materiálních a zkoumal, jak si povedou. Nejzajímavější byl pokus číslo 25: V létě 1968, to působil v Národním ústavu duševního zdraví v Pooleswille (Maryland), umístil do plně kontrolovaného prostředí čtyři páry myšek. Měly dost prostoru i soukromí, neomezený přísun potravy, nečelily žádným protivenstvím. Veterináři je pravidelně kontrolovali a v případě potřeby léčili.

Chlupatí hlodavečci si nabídnutého „ráje“ jaksepatří užívali; jejich populace se každých 55 dnů zdvojnásobila. Takhle to běželo přes deset měsíců. Po 315. dnu však růst začal klesat a oproti dřívějšku se ustálil na zhruba třetinovém tempu. Od 600. dne, to měla kolonie asi 2200 obyvatel, se její růst zcela zastavil, přestože kapacita prostoru ještě bohatě stačila.

Co se stalo? Hlodavci žijí v sociální hierarchii, alfa samci ovládají harémy samic. Ty získávají i udržují bojem – zápasem a kousáním vyzyvatelů. Normálně myšák, který prohraje, uteče do nějakého vzdáleného kouta a začne znova. To tady nefungovalo: Poněvadž mladiství prakticky všichni přežívali dětství, hromadily se uprostřed kotce gangy odpadlíků. Byli poseti jizvami z hromadných rvaček, které však nesloužily žádnému užitku, šlo o násilí samo o sobě.

Alfa samci také bojovali. Své harémy drželi v soukromých „bytech“, které museli bránit před vyzyvateli. Ale vzhledem k tomu, kolik myší přežilo do dospělosti, našla se tu vždycky převaha grázlů připravených k boji. Alfa se brzy vyčerpali a někteří přestali bránit své kutlochy úplně.

V důsledku toho byly pelíšky s kojícími samicemi pravidelně napadány výtržníky. Matky se bránily, ale často na úkor mláďat. Mnoho z nich je ve stresu vyhnalo z hnízda dřív, než k tomu byla připravena, takže zemřela zanedbáním. Jiné dokonce na své děti zaútočily.

Nakonec se objevily další odchylky od normálu. Myši vychované špatně nebo předčasně vyhozené z domova nedokázaly vytvořit zdravé sociální vazby, proto měly v dospělosti potíže se vztahy. Nepřizpůsobivé samice se začaly stranit ostatních a poustevničit v prázdných bytech, což je na myši extrémně neobvyklé chování. Nepřizpůsobiví samci se mezitím věnovali péči o svůj vzhled – hodiny a hodiny si probírali a olizovali kožíšky. Calhoun je nazval „ti krásní“. Ale přestože byli posedlí svým vzhledem, neprojevovali žádný zájem o samice a o sex. Zato se mezi nimi vzmáhalo homosexuální chování.

Myšnatost kolonie klesala, až **23. května 1973**, necelých pět let po zahájení pokusu, vydechl naposledy poslední člen – starý samec.

Jak Calhoun tento výsledek interpretoval? Zjednodušeně řečeno: Starší členové si natolik navykli na blahobyt, že se o něj odmítali dělit a nové generaci dávali najevo, že na privilegovaná místa nikdy nedosáhne. To mladé demotivovalo a přestali se o cokoli snažit. Jakmile se všechny sociální role zaplnily a žádná ze skupin neměla šanci jejich strukturu změnit, komunita takříkajíc zatuhla a v materiálním dostatku, pohodlí a bezpečí pasívně přežívala.

Calhounův experiment, porůznu opakovaný, vyvolal pro svoji potenciální dalekosáhlost řadu úvah, mnohdy naprosto protichůdných. To proto, že se na něj – jako na všechno, co se nějak týká lidí – dá nahlížet všelijak podle nátury člověka, jeho osobní zkušenosti, společenského postavení, životní filosofie. Jinak řečeno, každý v něm nachází to, co chce vidět, a vynakládá svůj ostrovtip na to, aby to obhájil.

Pravda, člověk není myš, avšak otázkou je, do jaké míry se vnitřní ustrojení obou druhů opravdu liší. Nakolik je výchova schopna ovlivnit zděděné živočišné jádro naší psychiky? Domýšlivý antropocentrista zmámený výsledky vědeckých a uměleckých špiček bude tvrdit, že máme na to, abychom dokázali v žádoucí míře prosadit svoji vůli. Zhrzený humanista zase s ohledem na všechny ty nehynoucí projevy nerozumu a nelidskosti řekne, že navzdory občasným hvězdným hodinám to trvaleji nedokážeme.

Nu, pokud by měl úplnou pravdu ten první, neměli bychom kuřáky, alkoholiky a jiné závislé, kteří se marně pokoušejí přestat. Přičemž tyto získané neřesti jsou jen mělčina nad hlubinami našich vrozených pudů a instinktů...

Druhý oříšek je ještě zapeklitější. Musíme totiž zohlednit i kvalitu toho, v čem se od fauny lišíme, k čemu přesně napíráme svoji vůli. My sice můžeme být civilizovaní, ale každý jinak; můžeme se lišit morálkou, systémem hodnot, o kterém jsme přesvědčeni, že je ten pravý. Stačí postavit vedle sebe Američana a Číňana, klerika a darwinistu, uhlobarona a ekologa.

Ve světle ramp, „ve strojovém čase“, se možná jevíme úžasní, ale v čase reálném, tady a teď, „když se nikdo nedívá“ – jsme takoví, jací jsme. A jedině to určuje naše skutky a skládá je do podoby celého lidského světa.

Ať tak či tak, myšího dědictví v nás se nelze zbavit tak snadno jako třeba špíny za ušima... **František Houdek**

Odposlechnuto

Tato (ukrajinská) krize tedy na jedné straně vedla k tomu, že se někteří nacionalisté smířili s myšlenkou Evropské unie, protože se začínají obávat, **že EU je příliš slabá, a ne příliš silná**. Na druhé straně dokázala smířit některé liberální politiky a evropskou veřejnost s myšlenkou, že některé z nacionalistických stran zkrátka potřebují, aby mohli Unii bránit. **Ivan Krastev**

Pane Tatarskij, jsem vaše velká fanynka, tady jsem vám udělala sošku.

No to je bomba... **Bratříček**

Kdo si ještě nemyslel, že zelený aktivizmus je nové náboženství, měl by se zamyslet, proč Greta Thunbergová dostala čestný doktorát teologické fakulty v Helsinkách. **Radovan**

Časem s vědou – červen
O velkých činech vědy a techniky

Nebylo mu ještě ani osm, když jednou při rodinném stolování kdosi náhodou udeřil nožem o keramickou mísu a rušivý cink utlumil tím, že na mísu přiložil ruku. Hocha to zaujalo; vykonal sérii pokusů a napsal o tom důvtipné vědecké pojednání.

O základy jeho vzdělání se postaral otec (soudce a berní úředník), zbytek se naučil sám. Jakmile začal projevovat přílišný zájem o matematiku, otec mu ji zakázal v obavě, že kvůli ní zanedbá latinu a řečtinu. A tak si chlapec ve volných chvilkách pomocí náčrtků uhlem na dlaždicích ve svém pokoji potají vynašel vlastní geometrii (včetně terminologie – *kruhy* nazýval *koly*, *přímky tyčemi* apod.). Když ho otec načapal, ukázalo se, že synek sám od sebe dospěl ke 32. větě (ze 48) první knihy Eukleidových *Základů* (matematiky). Pak už se jí učit směl. Brzy začal navštěvovat pravidelné týdenní schůzky, na kterých pařížští učenci přednášeli o svých výzkumech. V šestnácti napsal *Rozpravu o řezech kuželem* takové úrovně, že René Descartes dlouho odmítal uvěřit v jeho autorství. Aby ulevil otci od výpočtů daní, sestrojil v devatenácti svůj první počítací strojek, který si zaobdivoval sám král Ludvík XIII. Po vylepšení se ho vyrobilo několik desítek funkčních exemplářů. (Proto se po jejich autorovi jmenuje jeden ze starších programovacích jazyků.)

O deset let později ho už coby uznávaného počtáře požádal o radu přítel, vášnivě holdující vrhcábům: Jak rozdělit sázku při hře, která nemohla být dokončena? Jelikož zpětné rozdělení původních vkladů bylo v zadání zakázáno coby nudné, navrhl dělení výhry v poměru nadějí hráčů na celou výhru. Tak se zrodil základ teorie pravděpodobnosti.

Z jeho praktických vynálezů dodnes slouží šikovné spojení kola, páky a nakloněné roviny zvané trakař neboli kolečko... Vynechat nelze ani důkaz existence atmosférického tlaku a nepřímo i vakua ve velkých výškách tím, že naměřil rozdílné hodnoty v nížině a na vrcholku hory. Objevil také stejnoměrné šíření tlaku v kapalinách a plynech, dnes zákon po něm nazvaný, stejně tak jako hlavní jednotka tlaku.

Pro ty, kdož se ještě nedovtípili, nechme promluvit literáta Françoise de Chateaubrianda: „Byl jednou jeden muž, který stár dvanácte let, s tyčemi a kolečky matematiku vytvořil; který v šestnácti letech již byl sepsal nejučenější pojednání o kuželosečkách, jaké kdy kdo od antiky zřel; který v tom věku, kdy jiní muži se sotva rodit počínají, a poté, co celým kruhem věd humanitárních dokola prošel, jejich nicotnost prohlédl a svou mysl k náboženství obrátil. Tento génius děsivý Blaise Pascal se jmenoval."

Blaise je česky Blažej, ale v tomto případě se rčení *nomen omen* nenaplnilo; v dalších skvělých vědeckých výsledcích mu zabránilo zdraví. Bolesti hlavy, kterými trpěl od dětství, se stupňovaly k nesnesení, časté nechutenství mu nedovolovalo pořádně jíst; ve čtyřiadvaceti poprvé, ne naposledy, přechodně ochrnul. Můžeme jen tušit rozpoložení mladíka s obrovskými intelektuálními ambicemi, jejichž naplňování brání takřka neustálé tělesné utrpení... Víc napovídá jeho oblíbená průpovídka: „Nemoc je vazba mezi člověkem a Bohem."

A propos, Bůh... Dne 23. listopadu 1654 zažil Pascal „nebeské vidění", pod jeho vlivem konečně vyhověl naléhání své sestry jeptišky, vzdal se veškerého pohodlí a začal žít stylem náboženského askety. Dokonce si na tělo navlékl železný pás s hroty a jakmile ho napadla nějaká nežádoucí myšlenka, tloukl se do něj, aby mu bolest připomněla jeho pravé místo.

Coby světský řeholník sepsal několik náboženských traktátů, které lze zjednodušeně charakterizovat slovy „poznávání srdcem"; nic dalšího mu pokračující neurastenie nedovolila. Zemřel po dlouhých krutých bolestech se slovy: „Kéž mě Bůh nikdy neopustí!" Bylo mu devětatřicet.

Podle současné medicíny mohl trpět dvěma chorobami: *Celiakie* (alergie na lepek) mu působila těžké zažívací potíže a bolesti v útrobách, *chronický subdurální hematom* (trvalé krvácení u mozku) zase úpornou bolest hlavy, mdloby, závratě, případně i stavy změněného vědomí. Ten byl také příčinou smrti.

Osm let po Pascalově smrti vyšly pod názvem *Myšlenky* jeho poznámky a úvahy, které se později se staly jedním z ideových východisek filosofického směru existencialismu.

Vybral jsem z *Myšlenek* jakési „Pascalovo desatero":

Myslet pravdivě, to je zásada morální.

Čím větší je ostrov poznání, tím delší je pobřežní čára dotyku s nekonečným oceánem neznáma.

Větev nemůže doufat, že pozná smysl stromu.

Člověk je ubohý, protože je člověkem, a velký, protože to ví.

Jsou v životě hodnoty, které musíme milovat, abychom je pochopili, a hodnoty, které musíme pochopit, abychom je milovali.

Účelem života není najít štěstí, ale hledat je.

Člověk není anděl ani zvíře, a stává se, že kdo chce dělat anděla, dělá zvíře.

Bezstarostně se řítíme do propasti, před kterou jsme postavili stěnu, abychom to neviděli.

Čím je člověk rozumnější, tím víc dobra v lidech objevuje.

Všechny dobré zásady jsou již napsány. Zbývá je uskutečnit.

Letos **19. června uplyne** od narození Blaise Pascala **400 let**.

František Houdek

Odposlechnuto

Albert Einstein prohlásil, že vesmír nehraje v kostky. Evoluce však ano – a vždy jí padne šestka. **František Novotný**

Vyšší hodnota než mír je svoboda, a lidé, kteří přesto dávají mír na první místo, přijdou nejen o svobodu, ale také o mír, neboť jejich pacifismus dříve nebo později přitáhne agresora.

František Novotný

Evropský establishment podkopal obranyschopnost Evropy násobně víc než celá ruská pátá kolona. Svou podporou zelené taxonomie, green dealu atd. se zachoval jako klasičtí Leninovi užiteční idioti. **Matyáš Zrno**

Blouznivec našich věd
Třeštění letitého popularizátora 126

Červen před padesáti lety byl měsíc velmi významný pro českou psychologickou pavědu.

Napřed dne **5. června 1973** zasedá vědecká rada Pedagogické fakulty UK a před ni předstupuje profesor RNDr. et PaeDr. František Kahuda, CSc., vystudovaný fyzik, s průlomovým oznámením: Před necelými dvěma týdny, konkrétně 24. května 1973 odpoledne, se mu podařilo prokázat existenci *mentionů*, elementárních částic myšlení a mimosmyslové komunikace. Jako svědky přítomné onomu zdařenému experimentu uvedl mimo jiné prof. RNDr. Jaroslava Suchého, CSc., antropologa, proděkana pro vědu a výzkum, a prof. RNDr. Miloslava Valoucha z Matfyzu.

Kýžený experiment spočíval v tom, že senzibil roztočil variantu Crookesova mlýnku, a to jak ve směru, tak i proti směru hodinových ručiček. Tento jev se hojně využívá v experimentální parapsychologii jako důkaz existence telekineze (i když existuje fyzikální vysvětlení). Kahuda ho však interpretoval zcela originálně: k rotaci došlo účinkem proudu mentionů vysílaných z energetických zdrojů spánkového mozkového laloku senzibila. (Měla to být obdoba již dříve prokázaného tlaku elektromagnetického záření, avšak ten bývá tak malý, že by v daném případě neroztočil ani „ř“.)

Aniž by se zdržoval úvahami o podstatě mentionů, Kahuda zdůraznil důvody, které ho vedou k co nejrychlejšímu zveřejnění; vedle přínosu objevu pro „skutečně humanistický rozvoj věd o člověku“ v zemích socialistického tábora šlo především o prestiž. „Vážení soudruzi, toto prohlášení před naší vědeckou radou dnes činím hlavně proto, abych zajistil československou prioritu tohoto objevu před ukončením recenzního řízení mé studie *Mentiony a fyzikální projevy myšlení*, zvláště před konáním 1. mezinárodní konference o výzkumu psychotroniky, konané ve dnech 18.–22. června tohoto roku v Praze...“ (Citáty i většina údajů pocházejí z knihy Vladimíra Boreckého *Zrcadlo obzvláštního*.)

Idea mentionu se v Kahudově mysli zrodila ve snaze vyhovět tehdy vládnoucímu učení marxismu-leninismu, tedy zmaterializovat a zkvantovat proces vědomí a myšlení. Tím se podbízela „velkému vzoru“ Sovětskému svazu, kde existoval ústav pro zkoumání neznámých psychoenergetických jevů. Na počátku objevu měl být pedagogický „objev“ učitele Kahudy, že někteří studenti se učí rychle, jiní pomalu. Namísto konstatování, že někdo holt je od přírody spíš chytrej a někdo spíš blbej, vyplodil předpoklad, že rychlost učení souvisí s rychlostí individuálního „mentálního času“. To mu připomínalo obecnou relativitu, od které vcelku pochopitelně přešel ke kvantové teorii s jejími více či méně hmotnými částicemi...

Profesor Kahuda publikoval řadu fantasmagorických článků, ve kterých kupříkladu rozlišil tři druhy mentionů. Ty se rodí z takzvaných *psychonů* (zřejmě jakýchsi útvarů vznikajících při činnosti mozku), které je vyzařují při soustředění nebo jiném duševním úsilí. Mentiony *A* vysvětlují podstatu intuice, *B* tvoří lidskou auru, záporná *Céčka* vytvářejí antisvět. Analogií k regulérní biologické teorii o *makrofázích* (buněk pohlcujících cizorodé částice v těle) pak měly být *neurofágy* neboli *psychofágy*, které požírají *psychony*. (Těžko se to chápe, natož vysvětluje, poněvadž to nemá hlavu a patu.) Každopádně ze skutečnosti, že nám z hlavy vyletují mentiony, Kahuda usoudil, že s časem by mělo hmoty mozku ubývat.

František Kahuda nebyl jen tak leckdo. Ze středoškolského profesora to po únoru ´48 dotáhl až na ministra školství (1954–63) a dlouholetého předsedu Jednoty čs. matematiků a fyziků (1956–69), dostal mimo jiné Řád práce. V roce 1978 byl jmenován vedoucím Psychoenergetické laboratoře VŠCHT Praha, kde působil až do své smrti. Velkou vzpruhou do posledních let života bylo v roce 1979 vydání rozsáhlé monografie Jaromíra Hrbka *Radiační teorie a stavba hmoty* s podtitulem *Gravitace jako nevyčerpatelný zdroj energie*. (Hrbek, vystudovaný lékař, to dotáhl na ministra školství v normalizačních letech 1969–71. Jako by tento post přitahoval magory... Na jeho pokusy s gravitací tady snad taky někdy dojde.)

Nikdo – kromě fyziků, kteří *mention* překřtili na *demention* – se Kahudovi přímo nepostavil. Když ale v roce 1987 v šestasedmdesáti zemřel, nenašel se nikdo, kdo by napsal nekrolog (nebo možná, abychom byli přesní, kdo by ho případně otiskl). Věru smutný konec – nikdo z branže netruchlil, všichni si oddechli.

Druhou událostí onoho památečního června pak byla již zmíněná 1. mezinárodní konference o výzkumu psychotroniky, proběhnuvší **18. - 22. června 1973** v Praze. Kahuda na ní neuspěl – většina zahraničních přítomných (i ze Západu) se od jeho učení distancovala. Zato kodifikovala a definovala termín *psychotronika* jako „obor studující jednak vzájemné působení mezi organismy a jejich vnitřním i vnějším prostředím, jednak s tím související psychoenergetické procesy“. Tím měla začít nová, „vědečtější“, tedy echt materialistická etapa dosavadní *parapsychologie*. Na konferenci byla také ustavena *Mezinárodní asociace pro psychotronický výzkum*. Jejím prvním prezidentem se stal Čech Zdeněk Rejdák.

František Houdek

Odposlechnuto

Zatímco chvála něčího vzhledu je dnes v lepších kruzích považována za vrchol povrchnosti, kompliment mozkovým závitům potěší i nejemancipovanější jedince. Těžce obézní lidé kynou z titulních stránek coby vzory pozitivního přístupu k vlastnímu tělu a slovo tlusťoch se v klasické literatuře přepisuje. Avšak posmívat se lidské hlouposti je stále povolené, ba i vítané.

Když se na večírku moderně smýšlejících lidí svěříte, že jste duševní troska, která drží pohromadě jen díky terapeutovi a každodennímu koktejlu antidepresiv, dočkáte se uznání za svoji otevřenost a vnitřní sílu. Leč zkuste prohlásit, že jste tupí jak štoudev a činí vám obtíže pochopit náročnější epizody Prasátka Peppy. Společenský kredit si tím nijak nezvednete.

Josef Bouška /Deník N

„Woke“ podle Freddieho de Boera, aneb definice, se kterou se dá pracovat

Milí čtenáři, máte-li stále ještě tu perverzní touhu navštěvovat sociální sítě, jistě jste se setkali s fenoménem, kterému provizorně říkám „definuj, šmudlo!“

Tento fenomén spočívá v tom, že nějaký diskutér, vesměs sám progresivec jako bič, vyjede po ostatních, aby laskavě přesně definovali, co je to vlastně „woke“. Někdy má i dost sebevědomí k tomu, aby celý ten pojem rovnou prohlásil za nesmyslný; a protože víceméně nikdo není schopen dokonale definovat společenské jevy na povel, následně se dotyčný zatváří vítězně jako kohout, který snesl hranaté vejce, a odejde středem.

Nemám tenhle druh gest rád. Je totiž patrné, že vyzyvatel sám dobře chápe, že politika nemá tak ostré a jasné definice jako matematika, a že úmyslně požaduje po svých protivnících nemožné, aby je ztrapnil. Navíc ta progresivní strana politického spektra beztak dělá to samé a ráda žongluje neurčitými pojmy jako „nenávist“, dokonce leckdy požaduje jejich zapsání do zákonů. Což už je průser, protože tam se s vágností definic najednou musejí popasovat nejen náhodní návštěvníci Twitteru, ale justiční systém, do jehož arzenálu přitom patří poměrně tvrdé a bolestivé tresty.

Nicméně jako všechny protivné jevy, i tenhle má svoji užitečnou stránku. *Má* smysl přemýšlet nad definicemi, i když jde třeba o společenské záležitosti, které nelze definovat úplně přesně a bezezbytku. Beze snahy o definici jevů totiž budeme mít tendenci sklouzávat k línému uvažování, a to je cesta do pekel.

Tak tedy, co je a co není „woke“? Čím se ta ideologie a její stoupenci vyznačují?

Už nějakou dobu jsem přemýšlel o tom, že se pokusím s touto definicí popasovat, ale předběhl mě Freddie de Boer, levicový komentátor ze Substacku, kterému „wokesteři“ lezou krkem zhruba stejně jako mně. Odvedl dobrou práci, takže ji teď s dovolením trochu přetlumočím a dodám k ní svoje komentáře. V dalším dílu článku bychom se pak podívali na různé důsledky jevu.

Nuže, „woke“ podle Freddieho de Boera má následující charakteristiky.

Původ v akademické sféře. Pro wokismus je typické, že vzniká a šíří se nejprve na akademické půdě, ze které se teprve přelévá / rozrůstá do soukromého sektoru nebo nižších stupňů školství. Odtud si také přináší svůj prapodivný žargon (*heteronormativní, cispatriarchát*, *intersekcionalita* atd.), jehož hladké zvládnutí odlišuje vysoké ajatolláhy wokismu od pouhých řadových věřících.

Poznámka MK: Jasně viditelný jev i v České republice. Dalo by se identifikovat i několik konkrétních zdrojů (např. FHS UK), ale drobné šlahouny pronikají i do jiných, pragmatičtějších sfér. A co se obskurních výrazů týče, mým favoritem z poslední doby je „**petromaskulinita**“, se kterou nás seznámila neodolatelná Tereza Vlčková z iDnesu.

Tato akademičnost „wokismu“ je mimochodem dost velká změna proti dřívější historii levice, která se typicky organizovala v prostředí dělníků, hůře placených zaměstnanců atd. Společenské odcizení, které z toho vzniká, je reálné, a je to jeden z důvodů, proč teď tolik fyzicky pracujících lidí přeběhlo k různým pravicovým stranám.

Fixace na nehmotno. Wokesterům příliš nezáleží na konkrétních, hmatatelných jevech zde na zemi. Vysoká inflace, příliš drahé nemovitosti, cena energií, špatné výsledky škol v ghettech nebo mizerná dostupnost zdravotní péče ve vzdálených regionech ... takové věci je takříkajíc vůbec „neserou“ a nezabývají se jimi. Na čem záleží, jsou slova a symboly. Slova a symboly, to je to, kolem čeho se točí „woke“ svět. Čert vem skutečnost, že Franta z Mostu nemůže sehnat zubaře pro svoji dceru; hlavně, aby ta holčička už v páté třídě věděla, že transženy jsou ženy.

Poznámka MK: Opět dobře viditelné i v českém rybníčku. Nikdy jsem neviděl, že by se na někoho „woke dav“ sesypal kvůli tomu, že jiným lidem způsobil nějaký konkrétní problém nebo škodu, vzal úplatek nebo něco podobného. Ne, vždycky jde o něco symbolického: slova, názory, postoje (-fobie, -ismy). Toto je mimochodem atribut, kterým má „wokeismus“ nejblíže k náboženství, ne-li přímo sektářství. Jeho kruciální hodnotou je spirituální čistota, ne nějaké přízemnosti typu jídla na stole, střechy nad hlavou a bezpečí na ulicích. Na rozdíl od náboženských hnutí ale nemůže svým stoupencům slibovat život věčný, což celé schéma poněkud oslabuje.

Toto je také důvod, proč „wokesteři“ vesměs nedokážou konkurovat v běžné demokratické politice a prosazují svoje zájmy stejně jako jiní lobbisté, tj. „zadními vrátky“, přes různé ministerské náměstky, grantové agentury a managementy firem. Jejich priority se totiž s potřebami průměrného voliče totálně míjejí, a tomu odpovídá jejich zisk hlasů ve volbách.

(Patrně nejvzornějším příkladem čistě woke strany na Západě je Feministická iniciativa působící ve Švédsku. Do parlamentu nemá šanci se dostat a nad limit se dostane jen při volbách do magistrátů ve velkých městech, kde je pošuků/yň dost.)

Analyticky strukturální, v aktivitě ale osobní. To zní trochu obskurně, musíme to tedy rozpitvat. Zhruba řečeno, „wokeismus“ vidí teoretické příčiny sociálních problémů v *samotné struktuře společnosti,* proto právě tak rád používá pojmy jako „patriarchát“ nebo „systémový rasismus“. V praxi se ale soustřeďuje na pronásledování a převýchovu jednotlivců, jejichž zodpovědnost zdůrazňuje. Za správné použití správných zájmen si v rámci „woke světa“ zodpovídá každý sám, stejně jako za to, aby si je dal do záhlaví životopisu.

Poznámka MK: není co dodat, snad jen to, že toto je *velká* slabina wokismu. Systémy, které příliš spoléhají na individuální sebedisciplínu, korodují nejdřív směrem k všeobecnému pokrytectví, kdy se požadovaná svatost jen předstírá, a následně k naprostému zhnusení populace, jež je pod tlakem nadřízených či dokonce zákonů nucena toto divadélko hrát. Pak jim hrozí podvracení ze strany někoho, jako byl začátkem 15. sto-

letí Jan Hus, nebo ve 20. století řada protikomunistických disidentů, ochotných i přes veškerá rizika říci nahlas, že soudruh generální tajemník je nahý.

Bazírování na emocích – každý člověk má nějaké emoce, ale „woke" hnutí je povyšuje nad všechny ostatní atributy života. Neříká-li vám někdo „ona", i když máte vousy, tak „popírá vaši existenci" atd.

Odsud plyne nechuť „wokesterů" ke klasickým občanským svobodám, jako je svoboda projevu a shromažďování, protože jejich výkon může v praxi někomu způsobit emoční stres. Místo nich prosazují zcela nekompatibilní „právo nebýt uražen" a „právo nebýt vyčleněn", neboť jimi chráněné skupiny se musejí především dobře *cítit*.

Poznámka MK: Rozvést tuhle myšlenku by znamenalo napsat další článek navíc. Poznamenal bych aspoň to, že to „cítění" je nepřímé, on se těch černochů a indiánů nikdo moc neptá, jaký je jejich skutečný názor nebo problémy; spíš jde o to, jak si různí ti bojovníci zpoza kateder *představují*, že se ty jejich chráněné skupiny cítí.

Fatalismus – „woke" hnutí je pesimistické. Na rozdíl od různých dřívějších levicových vizionářů, kteří snili o beztřídní společnosti, ideálním komunismu atd., považuje svět za víceméně beznadějně zkažený a prokletý. Všichni jsou rasisti, všechno je špatně, rasismus a jiné hříchy jsou rozlezlé skrznaskrz a prorůstají celou společnost. Dokonce i každý „spojenec" musí neustále přísně zkoumat sebe sama, zda nevědomky nešíří škodlivé stereotypy atd.

Poznámka MK: Na tomto atributu je podle mě nejvíce vidět vliv moderních sociálních sítí.

Doomsaying je populární a přitahuje pozornost. Ze svých mnohaletých autorských zkušeností musím konstatovat, že určité publikum se vás do tohoto systematicky negativistického přístupu snaží tlačit a někteří lidé se velice hlasitě a podrážděně ozývají, pokud se někdy odvážíte vyjádřit názor, že *není úplně všechno v prdeli*. (Typické reakce: „nechal se opít propagandou, dostal nové notičky, musí platit hypotéku, už to není starý X" atd.) Toto je jedna z věcí, kterým jsem unikl trvalým odchodem ze sociálních sítí, a upřímně lituji všechny autory, kteří tomuto vytrvalému tlaku podléhají. Propadnout totálnímu škarohlídství je zatraceně vysoká cena za trochu čtenosti navíc.

„Wokesteři" vůči tomuto jevu samozřejmě také nejsou imunní. Je to rovněž vážná slabina jejich hnutí, protože na depresi a beznaději se nedá založit skoro nic trvalejšího. Takový stav mysli maximálně občas inspiruje nějakého teroristu k nesmyslnému krveprolití.

Zjednodušování věci. Podle „wokes" jsou politické otázky v zásadě otázky morální a tudíž jednoduché. Buď jsi zlý rasista, nebo hodný antirasista; až jednou hodní antirasisté převládnou, všechno bude jinak. Otázky typu „proč mají Somálci horší výsledky ve škole než Finové" nejsou podle progresivců hluboké ani složité. Příčinou je prostě rasismus a řešením tedy naprosté vykořenění rasismu, tečka. Běda ti, zapochybuješ-li.

Poznámka MK: Další sektářská charakteristika, vycházející z přirozené lidské tendence hledat jednoduché odpovědi, ale velmi nebezpečná pro jakoukoliv snahu něco reálně zlepšit. Věci bývají málokdy tak jednoduché, jak je různí demagogové prezentují.

Je paradox, že zrovna s tímto přístupem se „wokismus" tak silně prosadil v akademické sféře, která by měla správně být skeptická vůči všemu. Čím více takového uvažování, tím méně je to „akademie" a tím více „madrasa".

Víra ve ctnost utlačovaných. Patříte-li podle „wokes" do utlačované skupiny, získáváte tím na ctnosti. Rozhodně se nemůže stát, že byste si za své problémy mohli aspoň částečně sami. To by bylo „obviňování oběti" a tím pádem další těžký hřích na vaší straně.

Poznámka MK: Rozpor s realitou je v tomto případě obzvlášť křiklavý u islámských komunit, nad kterými různí Zelení a podobné strany automaticky rozprostírají „ochranný deštník proti rasismu a předsudkům", až do té míry, že se tomu už před dvaceti lety říkalo „nesvatá aliance".

Kromě toho, že je taková aliance nesvatá, je i těžko udržitelná. Nežádoucí jevy se dávno nedají tiše zamést pod koberec a neustávající příval zpráv o pohrdání nevěřícími, nucené obřízce malých děvčátek, rekrutaci mladých radikálů do teroristických skupin, zjevném antisemitismu, aktivitě zločineckých gangů, vandalismu atd. vede v progresivních kruzích k těžké schizofrenii, protože to jsou přesně věci, které by vlastně ideální pokroková společnost měla potírat, a které mohou být i jim osobně (nebo jejich dětem) fyzicky nebezpečné.

Poslední dobou už realita trochu proniká i do těch „woke" struktur, protože někde jsou jejich lidé u moci (třeba v Německu), což znamená, že se těm vzniklým problémům nemůžou úplně vyhnout a musí čelit skutečnosti, že si hřáli na prsou pěkně nebezpečného hada. Ale je to tuhý boj a na vítězství rozumu bych rozhodně zatím nevsázel.

Tolik tedy Freddie de Boer k definici „wokismu". Za mne – velmi užitečná práce, děkuji mu převelice. Za pár dní se podíváme na nějaké ty praktické důsledky.

26. 3. 2023 **Marian Kechlibar**

Odposlechnuto

Můj*moje dobrý*á kamarád*ka, říkejme mu*jí třeba Remi, trpí od roku 2017 silnými bolestmi, které začínají už během PMS a trvají až do konce menstruační fáze cyklu.

Eliška Koldová / Druhá směna

Druhá směna je čtení pro ty, pro které je A2larm moc napravo. **Petr Opršal**

Bože, jsem feministka za zenitem, až doteď jsem netušila, co znamená slovo „manel". **Míša Merglová**

(**Poznámka redakce**: Manel ve woke novořeči označuje převážně muži tvořený panel, sestavený k řešení problémů žen.)

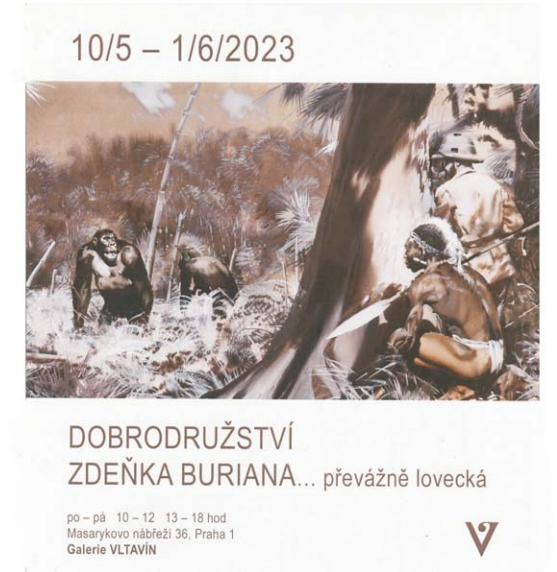

Odposlechnuto

Než si někoho vezmete, měli byste ho nejdříve posadit k počítači s opravdu velmi pomalým internetem. Teprve potom poznáte jeho pravé já. **NYX**

NON FICTION

Ivana Karásková

O češtině s Karlem Olivou

Před časem jsme (v Interkomu 9/2021) referovali o knize *Slovo nad zlato* Karla Olivy a Jana Rosáka, která vznikla z jejich rozhlasových besed o češtině. Protože je ale čeština nevyčerpatelná a zdá se, že Karel Oliva také, máme tu druhou knihu, tentokrát ve formě nekonečného rozhovoru s Ivanou Karáskovou, rozděleného do šesti kapitol: Jak se rodila čeština, Do hlubin slovní zásoby, Pnutí mezi spisovnou a obecnou češtinou, O strašáku jménem pravopis, Lesk a bída rétoriky a stylistiky a Čeština mezi ostatními jazyky.

Takže pokud chcete vědět, jak vznikla vyjmenovaná slova, kde se vzalo kroužkované „ů“ nebo „oslí můstky“ a nakolik vážně byly míněny jazykové brusy typu čistonosoplena, knihovtipník a klapkobřinkotruhla? Co bylo motivem nepříliš povedené reformy pravopisu z roku 1993 a čím to, že dnešní maturanti nechápou význam slov „příkrý sráz“, neváhejte a pořiďte si knihu-rozhovor s Karlem Olivou. V té se o naší mateřštině dozvíte spoustu dalších zajímavostí. Třeba čím jsou unikátní výrazy kulaťoučký nebo páteř, proč se v češtině neuchytily pojmy nožehlák či Křemíkové údolí, že užití předložkové vazby díky nehodě už není hřích a spojení umělecká kovářka Jana Kovář skvěle dokládá rozpolcenost feministických lingvistek. Na úplný závěr se dozvíte, zda naší mateřštině nehrozí zánik a vytěsnění univerzální „evropanštinou“. Mimochodem, víte, že čeština naučila svět používat výraz tunel pro odklánění toku peněz, za mrože vděčíme tiskařské chybě a mezinárodní označení elementární částice quark (kvark) pochází ze slova tvaroh?

Witiko na Databázi knih napsal: Obrovským kladem [knihy] je šíře témat (od historie, přes gramatické problémy, jazykové nešvary, módní i vývojové trendy, specifika češtiny až ke vztahu jazyka, myšlení a „národní povahy“), které jsou velice dobře utříděné do příslušných kapitol a postupně se rozvíjejí. Moc se mi líbí postoj Karla Olivy k češtině, který se vyznačuje duchaplností, moudrým nadhledem a humorem, ale současně i důsledností, přesností a důkladností. Je mi velice sympatické, že Karel Oliva na jednu stranu zdůrazňuje nutnost kultivace češtiny a zachovávání spisovné úrovně (dokonce i v rozporu se současnými poněkud humpolácky rozvolněnými pravidly z roku 1993), na druhou stranu ale velice trefně kritizuje současné trapné snahy o jakoukoli ideologizaci jazyka, jak se projevuje ve snahách o politickou nebo genderovou korektnost. Zdůrazňuje, že jazyk nelze lámat přes koleno, ale je třeba respektovat a sledovat jeho přirozený vývoj – přesně tak, jak leze hlemýžď na obálce. **ZR**

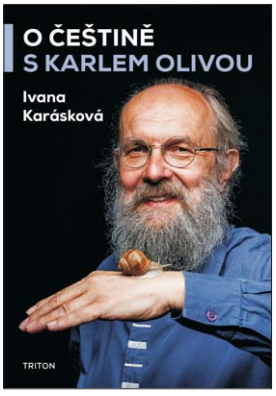

Karel Oliva, Ivana Karásková: O češtině s Karlem Olivou, Triton, 2022, 224 str., 339 Kč